

20 jaar TIC !!! 1983 - 2003

met een voorwoord van VIAT-voorzitter Eddy Levis

Een tijdschrift! Ploegwerk...

door museumdirecteur René De Herdt

Steek Luxoil in uw Lampe Belge

door Guido Deseijn en Oscar Sudan

Enquête onder de lezers

door Gerda Verheeke

20 jaar TIC

Een woordje van de voorzitter

In het voorjaar 1983 verscheen ons eerste VIAT-tijdschrift met als titel: *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur*. Eigenlijk een al niet zo bescheiden publicatie van 68 pagina's. Men had toen al heel wat te vertellen aan de leden. Sedert enkele jaren kende de geschiedenis van de techniek, het ambachtelijke en industrieel verleden een bijzondere belangstelling. De meeste bestaande tijdschriften op dat gebied bleken te technisch en te academisch opgesteld te zijn om het grote publiek blijvend te kunnen behagen.

Het opzet was om van in den beginne een zo breed mogelijk publiek te bereiken door zowel meer wetenschappelijke als vulgariserende artikels te brengen. Dit waren wij aan ons zeer gevarieerd publiek verplicht.

Een zeer groot belang werd gehecht aan het verschaffen van substantiële informatie die na verloop van tijd zowel door wetenschappers, verzamelaars als (amateur)historici en andere belangstellenden van blijvende waarde zou zijn.

Reeds van bij het eerste nummer werd er voor een rijke illustratie gezorgd. Was deel 1 voornamelijk voorzien van prenten en gravures, het tweede telde al een tiental foto's. Vanaf het nummer 3 werd het voorblad een volle zwart-wit illustratie.

Ons vierde lustrumnummer kreeg voor het eerst een vierkleuren voorblad en in 1992 ook een nieuwe naam: T.I.C. - Tijdschrift rondom Industriële Cultuur. In het voorwoord schreef ik toen: "Vanaf nu kunnen we, wanneer het tijdschrift in onze bus valt, aan onze partner vertellen: *Zoetje, 'k heb vandaag weer mijn 'tic' gekregen!*".

Ondertussen werd de vraag naar zeer gerichte documentatiemappen rondom één exclusief onderwerp steeds groter. Vandaar dat in 1997 ons eerste 'Cahier' rond het huishoudelijk comfort uit grootmoeders tijd verscheen: een omslag met een tijdschrift en de reproductie van originele losse documenten.

Na tachtig nummers evolueerde ons tijdschrift van een fletse zwart-wit uitgave tot een schitterende toppublicatie op internationaal niveau. De enquête onder onze trouwe lezers wijst op de grote tevredenheid over hun tijdschrift. Wij beloven ons uiterste best te blijven doen.

Daarvoor willen wij zeker de mensen achter TIC bedanken: in de eerste plaats museumdirecteur René De Herdt, die niet alleen initiatiefnemer van het tijdschrift was maar het ook zoveel mogelijk steunt als hoofdredacteur, het actieve redactieduo Gerda Verheeke en Guido Deseyn (coördinatie, eindredactie, iconografie, vormgeving), Josiane Kisteman voor occasioneel fotografisch werk, uiteraard iedere auteur die ons in mindere of meerdere mate gedurende de voorbije twintig jaar zijn pen leende en de drukkerij Geers die steeds met de grootste zorg ons drukwerk aflevert. In het bijzonder dank ik Patrick Viaene die de jaarlijkse biografie verzorgt. Bovendien wil ik het museum personeel danken dat regelmatig inspringt bij het samenrapen en posten van ons tijdschrift.

En last but not least, onze hondstrouwe leden & lezers zonder dewelke wij eenvoudigweg niet zouden bestaan!

Wij wensen het TIC-team en zijn lezers het allerbeste voor de toekomst!

Namens de Raad van Bestuur,

Eddy Levis
voorzitter VIAT
verantwoordelijke uitgever TIC

kviat

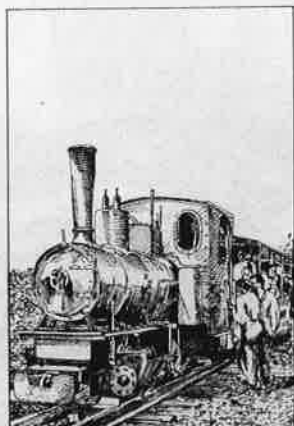
Driemaandelijks tijdschrift

1983 cover No 2

Verantwoordelijke uitgever
T. Franckx

Geweld 12 9000 Gent

Vereniging voor Industriële Archeologie en Textiel

Tijdschrift voor
Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur

Tijdschrift voor
Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur

Driemaandelijks tijdschrift
deel 10 - 3^e jaargang
nr. 2 - zomer 1983

Vereniging voor Industriële
Archeologie en Textiel

TIC

In dit nummer :
*De scheepswerven te Baasrode
Op zoek naar... Pieter Van Huffel
en :
'Cornues avec Chamotte'*

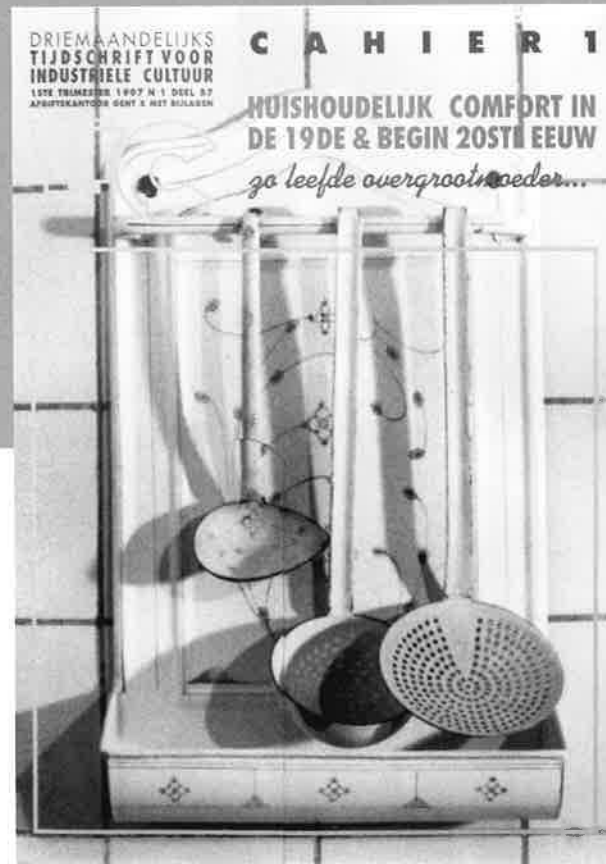
DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
1984 2de TRIMESTER APRIL MEI JUNI
TULSKANDELIJK NO 2 DEEL 48
AFGEFEEKANTOOR GENTX

DRIEMAANDELIJKS
TIJDSCHRIFT VOOR
INDUSTRIËLE CULTUUR

1578 TRIMESTER 1987 N 1 DEEL 57
AFGEFEEKANTOOR GENT X MET BILLAGEN

CAHIER 1

HUISHOUDELIJK COMFORT IN
DE 19DE & BEGIN 20STE EEUW
zo leefde overgrootvader...

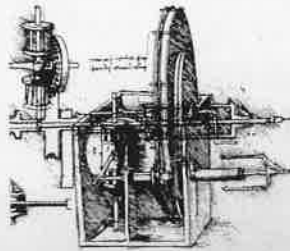
kviat

Driemaandelijks tijdschrift
1983 Nr. 1

Verantwoordelijke uitgever
T. Franssen

Redactie: Gewad 19 9000 Gent

Vereniging voor Industriële Archeologie en Textiel

Tijdschrift voor

Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur

Tijdschrift voor

Geschiedenis
van Techniek
en Industriële Cultuur

Driemaandelijks tijdschrift
4^e jaargang - 1986 - nr. 16

Vereniging voor Industriële
Archeologie en Textiel

VIAT

TIC. Een tijdschrift! Ploegwerk...

Bijna twintig jaar geleden, op een gure winteravond in februari 1983, schreef ik het voorwoord voor het eerste nummer van het *Tijdschrift van de Geschiedenis Techniek en Industriële Cultuur*. Twintig jaar is nauwelijks lang geleden, maar toch al zo ver van ons vandaan. De *personal computer* was nog niet ingeburgerd. Van tekstverwerking was nog geen sprake. Alle teksten werden ijverig met de hand of op de typemachine geschreven en daarna netjes overgetypt. De teksten werden bij de drukker gezet en in kolommen opnieuw aangeleverd om een basislay-out te kunnen maken. Op grond daarvan vervaardigde de drukker de definitieve clichés via een fotografisch procédé.

Het was een andere tijd!

Op wereldniveau sukkelde men in de nasleep van het kolonialisme. De dreigende tanden van de koude oorlog konden nog toeslaan. De Westerse economie diende zich telkens weer aan te passen aan de kunstmatige gecreëerde aardolieschaarste. Voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog steeg in de tachtiger jaren van vorige eeuw de werkloosheid in Europa boven tien procent. De gouden zestiger jaren waren reeds lang voorbij. Menig verouderd of minder competitief bedrijf haalde het niet, sloot zijn deuren of moest het faillissement aanvragen. In België bereikte men een werkloosheid van bijna 15 procent van de actieve bevolking.

Om de sputterende bedrijven nieuw leven in te blazen besloot de Belgische regering in 1982 de frank met 12 procent te devalueren; een getal dat achteraf onder druk van de Europese partners werd teruggedraaid tot 8,5 procent. Noodlijdende topbedrijven zoals Fabelta in Vlaanderen of Cockerill - Sambre in Wallonië konden toen nog gul gefinancierd worden, ofwel door de Belgische staat zelf, ofwel door het bankwezen, weliswaar onder druk van de regering.

Niet zo heel lang tevoren was in de zestiger, maar vooral in de zeventiger jaren, de industriële archeologie van uit Engeland naar België overgewaaid. Aan de Gentse universiteit zette de WIARUG, onder de stimulerende leiding van professor doctor Herman Balthazar en onder de duwende kracht van historicus Adriaan Linters zich in voor het behoud van bedreigde sites zoals de kartonfabriek Winderickx te Alsemberg. In de schoot van het Gentse stadsbestuur was einde 1976 - begin 1977 ondertussen het idee gegroeid om de restanten en relictten van de verdwijnde textielindustrie in een museum te bewaren. Na een interpellatie in de Gentse gemeenteraad van vakbondsafgevaardigde Marcel Plasschaert werden de eerste voorbereidende werkvergaderingen gehouden. Ondergetekende René De Herdt, indertijd assistent op het Stadsarchief, kreeg de opdracht de eerste coördinerende taken in verband met dit museuminitiatief te behartigen.

Voor dit opstartend museum was in die dagen wel een politieke beslissing tot stand gekomen, maar het was reeds toen duidelijk dat de reële uitbouw niet vanzelfsprekend zou zijn of op korte termijn zou gebeuren.

Daarom leek het me toen aangewezen en opportuun om voor dit museuminitiatief een ondersteunende vriendenkring op te richten. In het vroege voorjaar 1980 kwam ik daartoe samen met Johan Van den Houtte, conservator van de toenmalige Dienst Monumentenzorg en Stadsarcheologie van de stad Gent en met architect Romain Berteloot. Ten huize van conservator Van den Houtte en zijn echtgenote Marijke Huvenne werd het eerste voorbereidend gesprek gehouden over de oprichting van de Gentse Vereniging voor Industriële Archeologie en Textiel vzw (afgekort V.I.A.T.; staatsblad 4 september 1980).

De eigenlijke stichtingsvergadering had op 22 april 1980 plaats in het Gentse Stadsarchief, waar stadsarchivaris Johan Decavele goedgunstig onderdak bood aan de eerste museukern.

Hoe kon een beginnende vereniging zich bekend maken? Toen reeds was het duidelijk dat een contactblad, of zo mogelijk een iets meer permanente periodiek uitgege-

ven publicatie, een noodzaak was om het museumidee levendig te houden en uiteindelijk tot de realisatie van het museum te komen.

Gezien de nog bescheiden financiële draagkracht van de jeugdige vereniging werd gestart met een contactblad. Dit werd gezet op klein formaat (in octavo), getypt en gekopieerd. De kwaliteit was weliswaar niet luxueus, toch werd het mede dank zij de inzet van beheerraadslid en architect Renaat Callebaut, een keurig uitgegeven brochure. Dit medium miste haar doel niet. Het was belangrijk dat er een materiële drager bestond die vooral informatie kon doorspelen tussen de leden van de vereniging en het museum personeel en omgekeerd. In het voorwoord van voorzitter Thomas Fransen en secretaris René De Herdt wordt het doel van dit contactblad als volgt omschreven:

“In de eerste plaats wil het V.I.A.T.-contactblad dat de eigen activiteiten, maar ook deze van het M.I.A.T. worden aangekondigd. Op deze manier wordt een zekere materiële bestending gegeven aan voorbijgaande realisaties. Verder staat dit blad open voor allerlei korte artikels en berichten in verband met de textielgeschiedenis, de industriële archeologie, het Gents industrieel patrimonium, het textiel erfgoed, enz.”

Het eerste artikel in dit contactblad werd geschreven door historicus John De Visser onder de titel *Van chitzen, indiennes, fustijnen en siamoisen. De Gentse katoenindustrie van 1750 tot 1800.*

Dit contactblad voldeed als eerste aanzet. De toenmalige kopieertechnieken hadden echter hun beperkingen. De kwaliteit van de afgedrukte foto's was niet zo bijster hoog. Wat meer lijvige wetenschappelijke artikels vonden in dit contactblad geen plaats.

Toen vanuit het museum de nood gevoeld werd van een betere publicatie, is na een kort experiment met een *M.I.A.T. museumkrant* (1983) ondubbelzinnig gekozen voor een eigen volwaardig tijdschrift.

Het eerste nummer van het *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur* rolde nog in 1983 van de persen. De toenmalige voorzitter professor Thomas Fransen, was bereid de juridische verantwoordelijkheid op zich te nemen. Het praktisch runnen lag echter bij mij. Samen met de vrijwilligers en medewerkers van vereniging en museum zorgde ik voor de inhoudelijke aspecten, de coördinatie en de eigenlijke realisatie.

In het voorwoord van het eerste nummer schreef ik:

“Het (nieuwe tijdschrift) heeft als onderwerp: alle aspecten van de vroegere technische en industriële cultuur, de geschiedenis, de studie ervan. Dit onderwerp wordt niet beperkt tot de zogenaamde industriële periode, maar reikt ook verder in de tijd. Geografisch is er, wat dit onderwerp betreft, geen enkele theoretische afbakening. Het ligt voor de hand dat dit tijdschrift zich zal richten tot het Nederlandstalig gebied.

Inhoudelijk zullen zowel meer wetenschappelijke als minder diepgaande artikels worden opgenomen. Daar ernaar gestreefd wordt een breed publiek te bereiken, zal er van het tijdschrift een sterk vulgariserende tendens uitgaan. Er wordt gezorgd voor een rijke illustratie”.

Voor het MIAT betekende het tijdschrift indertijd een essentieel communicatiemedium. Men moet immers beseffen dat het beginnend museuminitiatief in die dagen nog vrijwel onbekend was. Het MIAT was ook nog niet gevestigd in een eigen museumgebouw. Een volwaardig eigen tijdschrift werd daarom gezien als een eerste herkenningspunt, als een bijna noodzakelijk visitekaartje voor het nog uit te bouwen museum.

De leefbaarheid van het tijdschrift was essentieel. Om dat voortbestaan (ook financieel) van contactblad en/of tijdschrift te verzekeren wordt vanaf 1983 elk jaar terug een volledig Gentse Feestenprogramma op poten gezet. Op die manier wordt niet alleen aan de industriële archeologie meer bekendheid gegeven, maar komt er via publieksgerichte activiteiten ook geld in het laatje. Het intussen befaamde MIAT-VIAT 'middeleeuws ontbijt' (indertijd nog in het Groot Vleeshuis) vindt hier zijn oorsprong. De opbrengst van dit ontbijt gebruiken we vrijwel rechtstreeks om het tijdschrift te ondersteunen.

Bij de start van een nieuw initiatief heeft men natuurlijk de mooiste voornemens. Het komt erop aan ze ook te realiseren. Het *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur* - het latere *Tijdschrift rondom Industriële Cultuur* - slaagde er inderdaad in het grootste deel van het voorgenomen programma realiseren. Het groeide uit tot één van de beste tijdschriften in het vakgebied. Het is rijk geïllustreerd en wordt door de lezers erg gewaardeerd.

De in het eerste nummer afgedrukte illustraties waren niet van erg hoge kwaliteit. Dit verbeterde vrij snel. Vooral toen vanaf het tweede nummer het tijdschrift door Offsetdrukkerij Geers uit Oostakker werd verzorgd kon fotomateriaal afgedrukt worden

met een voor die tijd behoorlijke technische kwaliteit. Aanvankelijk was ik van mening dat het mogelijk was heel veel taken te laten gebeuren door vrijwilligersinzet. Zo gebeurde de eindredactie bij de eerste nummers op vrijwillige basis door de jonge historicus Rony Gobyn. Maar reeds zeer snel bleek dat een tijdschrift zonder de inzet van een vaste ploeg medewerkers zeer moeilijk te verwezenlijken was.

Diverse taken werden daarom onder het MIAT-VIAT personeel verdeeld. De praktische coördinatie van de eerste nummers werd aan een jonge tijdelijke medewerker, de kunsthistorica Liliane Vandenheede, toevertrouwd. Later werd dit overgenomen door kunsthistoricus Erik Demoen samen met architect Gerda Verheeke, werkzaam in het Centrum voor Oude Technieken (die ook instond voor lay-out) en Guido Deseijn, architect-stedenbouwkundige werkzaam bij het museum. Deze laatste specialiseerde zich geleidelijk in redactiewerk, het opzoeken van het nodige illustratiemateriaal en de iconografie. Fotomateriaal kwam van MIAT-fotograaf Koenraad Beaufays, later van Josiane Kisteman. Arlette De Vlieger zorgde voor het typewerk. Terwijl het vervoeren van het tijdschrift naar de posterijen dan weer een kluit was voor de werklui van MIAT. Na de ervaring met een aantal nummers groeide een totaal andere aanpak, die zuiver was ingegeven door het idee om zo functioneel mogelijk te werken. De ondergetekende hield eraan als hoofdredacteur, maar in samenspraak met de medewerkers en ook in overleg met het VIAT-bestuur, de algemene lijnen van het tijdschrift aan te geven, na te gaan welke thema's uitgediept konden worden en welke auteurs konden aangesproken worden. Los daarvan vergewiste ik me regelmatig van de leefbaarheid van het initiatief, ook op financieel vlak.

De praktische coördinatie en de lay-out vielen geleidelijk terug op architect Gerda Verheeke, die hiervoor een gedeelte van de tijd die ze normaal besteedde aan het bestuderen van de oude technieken opofferde. Iconografie en eindredactie en wetenschappelijke research werden door Guido Deseijn verricht.

Nadat professor Thomas Franssen in 1992 zijn voorzitterschap had overgedragen aan de 'Bekende Gentenaar' Eddy Levis, was ook deze laatste ermee akkoord dat het hoofdaandeel van het lidgeld van VIAT vzw aan de publicatie van het tijdschrift werd besteed en hij nam tevens als voorzitter van de vereniging de juridische verantwoordelijkheid voor de uitgave op zich. Deze formule hield tot heden toe stand.

Herhaaldelijk werd eraan gedacht een meer formele redactieraad op te richten. Aan dergelijke raad hangen echter ook een aantal administratieve verplichtingen vast. De vrees dat de uitgave van het tijdschrift hierdoor een achterstand zou oplopen, deed van dit plan afzien.

Niet alles wat ik in de loop der jaren wilde realiseren kon waar gemaakt worden.

Zo lag het in de bedoeling een afzonderlijk katern in te lassen bestemd voor de jeugd. Tot realisatie van dit plan kwam het nooit. Een andere optie was het invoegen van een vaste rubriek 'Vondstmeldingen'. In de allereerste nummers werd deze rubriek trouwens verzorgd door kunsthistorica Patricia Demoor-Vandenbossche en door architect Guido Deseijn. Dit initiatief kon niet volgehouden worden; te veel andere taken dienden zich aan.

Met een lopende bibliografie was ik zelf van start gegaan. Maar ook deze rubriek viel na verloop van tijd stil. De realisatie van het museum zelf, de talrijke administratieve taken en de coördinatie van tentoonstellingen namen mijn tijd volledig in beslag. Gelukkig was er historicus dr. Peter Scholliers die, samen met kunsthistoricus Patrick Viaene, vanaf 1991 de jaarlijkse zeer gewaardeerde bibliografie van de industriële archeologie in België samenstelde. Patrick Viaene nam die vanaf 1995 volledig voor zijn rekening.

Belangrijke themanummers (en tevens dubbelnummers) uit de beginperiode waren *Urbanisatie in de 19de eeuw*, *Architect Jean-Pierre Cluysenaar en de spoorlijn 'Dender en Waes'*. Soms kon het tijdschrift worden aangevuld met een exclusiviteit, zoals in 1986 toen het Lieven Bauwensnummer werd verrijkt met de opmeting van de Mule Jenny door Gerda Verheeke.

Een bijzonder nummer was het eerste lustrumnummer in 1987. Het kreeg niet alleen een kleurenkaft waarop Lieven Bauwens in vol ornaat als *maire* prijkte, een voorwoord van gouverneur professor doctor Herman Balthazar, een aantal artikels over de status quo van MIAT door historicus Johan Van de Wiele en van VIAT door mezelf, alsmede - en dit voor het eerst - een artikel over het depotmuseum MIAT dat werd uitgebouwd in de vroegere UCO-katoenspinnerij Desmet-Guequier, door Guido Deseijn.

Ondertussen werd het vroegere contactblad, dat tot in 1986 afzonderlijk was blijven bestaan als katern in het *Tijdschrift voor Geschiedenis van Techniek* opgenomen. In 1991 verscheen, zoals hierboven reeds vermeld, voor het eerst de *Bibliografie Industriële Archeologie en Industrieel Erfgoed in België*, een unieke bibliografie waarvan u in het voorliggende nummer de twaalfde aflevering vindt.

Bijzondere nummers tijdens het tweede lustrum waren *Indrukken. De Gentse drukkerswereld belicht. Negen interviews*, het themanummer over vlas - catalogussen bij tentoonstellingen in het MIAT - en *Kinderarbeid te Gent*. Dit laatste deel verscheen onder de nieuwe titel *Tijdschrift rondom Industriële Cultuur*, gemakkelijk af te korten als TIC. De originele titel werd immers als iets te zwaar op de hand ervaren.

Bijzondere nummers in de periode 1991 - 1996 waren onder meer de themanummers: *Oeral. De vergeten Industriële Revolutie*, *Gestrand in t' Seles Kest. Verhalen uit de Minnemeers* of nog *Politiek en Sociaal Gent in Industrieel-archeologische optiek*.

Het zal de aandachtige lezer ongetwijfeld opgevallen zijn dat men in het tijdschrift ook de neerslag vindt van kleinere projecten in verband met mondelinge geschiedenis. Inderdaad heeft het MIAT sinds het einde van de jaren 1970 een bijzondere nadruk gelegd op deze discipline. Bovendien wordt het tijdschrift dus ook soms gebruikt als catalogus van een kleinere museumopstelling in het MIAT, daar waar het om inhoudelijke, praktische of financiële redenen niet verantwoord was om een uitvoerige catalogus te publiceren. Het eerste nummer van 1997 handelend over *Huishoudelijk comfort in de 19de en begin 20ste eeuw* is daar een illustratie van.

Het tijdschrift veranderde in dat jaar ook van vormgeving. Er werd toen geopteerd voor een cahierformule. Dit gaf de mogelijkheid om op een vlotte manier bijlagen, reprints en documentatie met het tijdschrift mee te geven. Bovendien kan het tijdschrift zo achteraf vlotter als individueel nummer of als themanummer in de museumwinkel van het MIAT verkocht worden.

Opvallende nummers uit deze laatste periode waren: het themanummer *Vrouwen, De schat van Lieven Bauwens*, het themanummer *Geuren en kleuren* en het veelbesproken en ondertussen bijna uitverkochte nummer *De Chest of Courtrai*.

Het feit dat het tijdschrift na twintig jaar nog steeds op tijd bij de lezer geraakt is het bewijs van de inspanningen om elke drie maand tot een volwaardig nummer te komen. Dit vergt niet alleen een inzet van de redactie, coördinatoren en vormgevers, maar ook van de auteurs die telkens weer voor een bijdrage zorgen.

In het bovenstaande heb ik willen aantonen dat het opstarten van een tijdschrift niet het werk is van één dag of één man, maar dat het een jarenlange en steeds herhaalde inspanning vraagt van de uitgever, redactie, coördinator en vormgever, van de talrijke auteurs, van de personeelsleden en vrijwilligers, van de drukker. Hiervoor in ieder geval, mijn hartelijke dank, aan iedereen die in de voorbije periode aan TIC meewerkte, en in het bijzonder aan Eddy Levis als juridisch verantwoordelijke, aan Gerda Verheeke voor artwork en praktische realisatie, aan Guido Deseijn voor de iconografie, het opzoeken van illustraties en voor de eindredactie, aan Arlette De Vlieger voor de administratie, aan Ann Van Nieuwenhuysse voor coördinatie van het personeel en aan Josiane Kisteman voor occasioneel fotografisch werk.

Een tijdschrift bestaat echter niet voor zichzelf, maar voor de lezers. Een tijdschrift zonder lezers is als een huis zonder bewoners. Het is daarom ook een dagelijkse zorg om het tijdschrift aan te passen aan de wensen van het publiek. Vanuit dat standpunt werd ook in het voorjaar van 2002 een enquête opgezet. De resultaten hiervan vindt u elders in dit feestelijk nummer verwerkt. In de toekomst zal gepoogd worden zoveel mogelijk met de geuite wensen rekening te houden.

De Provincie Oost-Vlaanderen is bovendien bereid een promotiecampagne voor TIC te ondersteunen, waarvoor onze hartelijke dank.

Als hoofdredacteur van TIC druk ik in ieder geval de wens uit om in een afzonderlijke katern nog meer echt museumnieuws te publiceren, zodat de lezer van dichtbij de evolutie van het museum kan volgen.

Ook voor de toekomst veel lees-, kijk- en snuffelgenot.

René De Herdt
museumdirecteur MIAT
hoofdredacteur TIC

TIC

TUUSCHRIJF VOOR
INDUSTRIËLE
CULTUUR

DRIEMAANDELIJKE TUUSCHRIJF
1988 3de TRIMESTER APRIL, MEI, JUNI
14e JAARGANG N° 3 DEEL 51
AFDruKTERANTOOR GENT 2

In dit nummer:
De Grotes steentent in de 19de en begin 20ste eeuw
Charles Veytsche en de Jn. 1 van gewest sport en...
Leu Bouwbeelden van Grotes steentent tot Amerikaanse modernisering

TIC

TUUSCHRIJF VOOR
INDUSTRIËLE
CULTUUR

DRIEMAANDELIJKE TUUSCHRIJF
1988 4e TRIMESTER OKTOBER, NOVEMBER, DECEMBER
14e JAARGANG N° 4 DEEL 52
AFDruKTERANTOOR GENT 2

Themanummer:
Bibliografie Industriële Archeologie &
Industrieel Erfgoed in België
De Groesbeelden van het MIAT, deel 4

TIC

TUUSCHRIJF VOOR
INDUSTRIËLE
CULTUUR

DRIEMAANDELIJKE TUUSCHRIJF
1988 5de TRIMESTER APRIL, MEI, JUNI
14e JAARGANG N° 5 DEEL 53
AFDruKTERANTOOR GENT 2

In dit nummer:
Archieven in de FND
Leuven Vaartkom

TIC

TUUSCHRIJF VOOR
INDUSTRIËLE
CULTUUR

Themanummer:
Politiek & Sociaal Gent
Industrieel-archeologische aspecten

DRIEMAANDELIJKE TUUSCHRIJF
1988 6de TRIMESTER JULI, AUGUSTUS, SEPTEMBER
14e JAARGANG N° 6 DEEL 55
AFDruKTERANTOOR GENT 2

*Verwerfingspolitiek van het
MIAT & VIAT*

ESSENCE POUR AUTOMOBILES
DE
GROSNYI

MONARCH

Bureaux:
Gand
(Belgique)
Téléphone 1145

Usines
Terdonck
(Basatelle)
Téléphone 1146

SUDAN FRÈRES & Co
• MARQUE DÉPOSÉE •

Gentse industriële successtories - deel 5

De Sudan-dynastie: van kruidenier tot petroleumgigant

Steek Luxoil in uw Lampe Belge¹

Guido Deseijn & Oscar Sudan

Na het belichten van een aantal succesvolle 19de eeuwse Gentse familiebedrijven zoals die van de Van Huffels², Donnys³, De Schamphelaeres⁴, Madous⁵, zet TIC de traditie verder met de successtory van de Sudan-dynastie, stichter van de Ghent Petroleum Company. Dit bedrijf was de eerste volwaardige petroleum invoerder en raffineerder die langs het kanaal Gent-Terneuzen de belangrijkste aanzet gaf tot de petrochemische nijverheid in de Gentse kanaalzone.

De inspanningen van de familie Sudan, kleine ondernemers waaronder Pierre (Pieter) en diens zoon Jos(eph), lagen dus mede aan de basis van de huidige petrochemische nijverheid in Vlaanderen.

De hierna beschreven geschiedenis zet de Gentse tak van de familie Sudan in de kijker. Ze kwam uit Ronse, maar was oorspronkelijk afkomstig uit de streek van Doornik, meer precies van de gemeente Frasnes-les-Buissenal. Uit deze streek bestaat nog een volledige genealogie van 1590 tot 1750. Rond 1750 immigreerde een zekere Jean-Baptiste Sudan uit Ronse binnen Gent, zoals zoveel anderen aangetrokken door het werkaanbod in de ontluikende industriestad met de hoop er een nieuw leven op te bouwen. Hij huwde op 29 oktober 1763 te Gent-Sint-Pieters met Elisabeth-Livine Van Himschoot. Gedurende twee à drie generaties oefenden de Sudans allerlei beroepen uit, maar waren vooral werkzaam in de textielnijverheid als spinner of wever.

De genese van de petrochemische nijverheid in Gent

Petroleum (*rock oil*) was na het midden van de 19de eeuw bij ons wel al in gebruik als een niet onbekende maar zeldzame en dure 'natuurlijke' brandstof, occasioneel ook als 'geneesmiddel' door kwakzalvers aan de man (vrouw) gebracht. Hier was het lang als 'lampolie' enkel bij apothekers verkrijgbaar, en dan nog alleen in kleine hoeveelheden. De voormalige Sovjetunie en de Verenigde Staten van Amerika betwisten elkaar de eerste systematische winning van ruwe petroleum. Maar pas na de afsluiting van de Oost-Europese markt ging de 'legendarische' boring door de Amerikaan 'kolonel' Drake en consorten anno 1859, en de daaropvolgende exploitatieboom in Pennsylvania, als éérste de geschiedenis in. Daardoor, en door driekwart eeuw vervreemding van Oost-Europa na de oprichting van het Communistisch machtsblok, is de even belangrijke exploitatie-geschiedenis van de Zuid-Russische petroleum rond de Kaspische

zee voor onze 'Westerse' wereld naar de vergetelheid verdrongen⁶.

Door de industrialisatie van de raffinage in het laatste decennium van de 19de eeuw, is Europa zowel vanuit Rusland als Amerika al vroeg een afzetmarkt geweest voor petroleum en nieuwsoortige afgeleide producten. Vooral na de uitvinding van de auto probeerde Amerika in Europa een monopoliepositie te verwerven, maar zou daarin om bovenvermelde reden pas na de Eerste Wereldoorlog slagen. Tankwagens op het spoor, 'petrol'karren in de steden, auto's (na 1900) en benzinepompen (na 1914-1918) werden vanaf de *Belle-Epoque* vertrouwde symbolen van onze Europese industriële maatschappij.

Het nieuwe product 'petroleum' en zijn derivaten raakte in de tweede helft van de 19de eeuw bij ons op groot-schalige wijze verspreid via de industrie, onder andere door de handel in alle soorten oliën en vetten voor het smeren van machines. Aan de stadsbevolking werd lampolie meestal geleverd door met

Stedelijk reglement op de opslag van petroleum 1864

(verzameling MIAT, Gent)

Detail postkaart catastrofe Antwerpse haven 1904

(verzameling MIAT, Gent)

paarden getrokken 'petroleumkarretjes', voorzien van een platliggend vat met kraantje, voor de verkoop in detail. Deze fameuze petroleumkarren werden met een klokje aangekondigd.

De Gentse gemeenteraad in zitting bijeen op 27 december 1864 keurde een reglement met betrekking tot het laden en lossen van petroleum(vaten) goed, "overwegende dat het noodzakelijk is maatregelen te nemen, ten einde de gevaren en de ongemakken, komende van het laden en lossen der petrolie alsmede van het stapelen dezer zelfstandigheid in de algemeenen stads-hangar te verhoeden". Dit omvatte onder andere het in gebruik nemen op 1 juni 1865 van een *petrolie-magazijn*.

In elk geval mochten van toen af schepen geladen met petroleum in vaten slechts nabij deze loods aanleggen en op minstens 200 meter van *den Algemeenen Entrepot*. Dit laat veronderstellen dat bewuste opslagplaats langs het Handelsdok werd gepland.

Gevulde tonnen of vaten moesten volgens dit reglement, van zohaast de tolformaliteiten waren vervuld, onmiddellijk worden weggevoerd. Opslag gebeurde enkel op exclusief risico van de eigenaars, zonder enige verantwoordelijkheid van het stadsbestuur. Het was verboden "den hangar binnen te treden of te naderen met licht (kaarsen- of olielantaarns), brandende pijpen of cigaren en zelfs met fosforstekken". Voor de stapeling van één tot vijf vaten hoog, en per honderd kilogram bruto gewicht en per maand, werd een heffing van respectievelijk 10 tot 30 centimes ontvangen. Na de ingebruikname van dit centraal depot zouden alle petroleumopslagplaatsen van méér dan 1000 liter hierheen moeten worden overgebracht.

Dit depot bleek slechts tijdelijk want elke petroleumactiviteit verhuisde na 1880 omwille de evidente brand- en ontploffingsrisico's naar de Voorhaven, langs de Wiedauwkaai nabij de droogdokken, ver van elke bewoning en

andere haveninstallaties. Later opgerichte particuliere maatschappijen streefden er in elk geval naar hun eigen petroleumopslagplaatsen in dezelfde zone op te richten, nog meer noordwaarts langs het kanaal Gent-Terneuzen, waar de petroleumschepen gemakkelijker en met minder risico konden worden gelost. Ook een permanente verbinding met het spoorwegnet was een *must* voor de bevoorrading van het hinterland.

De vrees voor brand of ontploffing was niet ongegrond. Spectaculaire branden in de Verenigde Staten en aan de Kaspische Zee, en overal waar zich grote petroleuminstallaties en -opslagplaatsen bevonden, haalden regelmatig de internationale pers.

Het verontruste Gents stadsbestuur zou dan ook anno 1901 de petroleumopslagplaats van de *Ghent Petroleum Cie* in de polis die zij afsloot met een brandverzekeringsmaatschappij als bijzonder risico bij de globale verzekering der haveninstallaties laten opnemen.

En niet ten onrechte: de catastrofe in de Antwerpse haven op 26 augustus 1904 bijvoorbeeld illustreert de omvang van het gevaar waaraan de omgeving van dergelijke opslagplaatsen blootgesteld was. Tien dagen en nachten lang brandden toen in Antwerpen-Zuid de petroleuminstallaties uit, terwijl de brandweer machteloos moest toezien – slechts uitgerust met bluspompen door paarden getrokken...

In een industrie centrum als Gent was het zeker niet ongewoon heel vroeg ook private petroleumdebieten aan te treffen. Zo verschenen in het derde kwart van de 19de eeuw - toen petroleum aan onze zijde van de Atlantische oceaan nauwelijks bekend was - toch al verkooppunten in de arbeiderswijken. Handelaar-ondernemer Trulin uit de buurt van de Dampoortstraat was de eerste die de toelating vroeg om anno 1869 een "*débit de pétrole*" te mogen inrichten bestaande uit "*quelques barriques d'une contenance de 150 litres, ne renfermant que du*

Pierre Sudan

1827-1901

(verzameling Sudan, Wavre)

De vroegere winkel in koloniale waren Sudan aan de destijds drukke Goudstraat

(foto Sudan, Wavre)

*pétrole raffinage américain*⁷.

Zijn aanvraag werd trouwens prompt gevolgd door het eerste protest tegen de milieuvervuiling veroorzaakt door petroleum. In een bezwaarschrift reageerden 23 buurtbewoners tegen de inrichting van deze petroleum-opslagplaats in de bijgebouwen van het pand Dampoortstraat 18, achteraan uitgaande op de Kasteelkaai (nu Hagelandkaai). Zij verwezen daarin naar het in de onmiddellijke omgeving geplande, speciaal daartoe uitgeruste stedelijk depot, op het brand- en ontploffingsgevaar, en op de verpesting van de buurt door de stankoverlast.

De inrichting van de stedelijke "algemene opslagplaats voor ruwe & geraffineerde

petroleumolie en andere" waarnaar werd verwezen, kwam er uiteindelijk eind 1869 aan de 'Boulevard du Petit Dock' (tussen Kleine Dokkaai en Koopvaardijlaan), alhoewel principieel al in 1864 door de gemeenteraad goedgekeurd. Zij moest op provinciaal advies minstens 25 meter verwijderd zijn van elke constructie en worden omgeven door een dijk om lekken op te vangen, 5 meter breed met een binnenbassin 1 meter dieper dan de omgeving⁸.

Waarin een kleine familie groot kan zijn...

In de Gentse (Vlaamse) petroleumhandel en -nijverheid speelden Jos. Sudan en zijn familie een belangrijke rol op

industriële vlak. En zelfs tot in de Ardennen (Houffalize & Bastogne) zijn rekeningen van Sudan teruggevonden.

De roots van deze successtory lagen niet ver van het MIAT, op de hoek van de Goudstraat en de Oudevest.

Jos. Sudan's vader, Pierre, geboren in 1827 en achterkleinzoon van Jean Baptiste, woonde daar sinds circa 1862. Hij had er een *mercerie* winkeltje overgenomen dat hij tot 1899 uitbaatte⁹.

Hij bleef 37 jaar lang als huurder op hetzelfde adres wonen.

Pierre Sudan oefende voordien verschillende beroepen uit en stond in 1852 - toen 25 jaar oud - als spinner vermeld, misschien werkzaam achter de hoek in de katoenfabriek Desmet-Guequier waar nu het

MIAT is gevestigd... Het winkeltje ontwikkelde zich langzaam tot een bekende kruidenierszaak in koloniale waren, volgens een oude benaming vermeld als 'In de Goudbloem'.

Vanaf 1893 - 1894 verkocht hij als nevenproduct petroleum *en vrac* bestemd voor de verlichting met petroleumlampen. Zijn leverancier - en latere *businesspartner* - was Jules Dael uit de Hoogpoort. Vermits zijn winkel midden aan een toen nog drukke voetgangersas was gelegen, kochten zijn klanten doorgaans enkel per kleine hoeveelheid.

Ondertussen werd petroleum steeds meer voor andere doeleinden aangewend. Ook voor derivaten zoals benzine en olie voor industriële

Briefhoofd van Sudan's opvolger Lammens in de Goudstraat, mét lampoliedebiet

(verzameling Sudan, Wavre)

DEPENSES COLONIALES		
Biscuits Anglais Conserves Bougies, Confiteries.		Epiceries Fines Bouffe, Fromage Lard, Saïndoux et Jambon
LÉONARD LAMMENS, SUCCESSION DE F. SUDAN, Rue d'Or, 26, Gand		
Dépôt de l'Amidon Peal et du Freeman's pudding powder GRAINE & GRAINES PETROLE		
GROS		DÉTAIL
Mijnheer J. Sudan, Gent.		Doit
Puis, contre et livraison des marchandises suivantes expédiées par		payable au comptant.
Gand, le 14 Mars 1900.		
Marques Numéros Récept		Prix Francs Ueap

motoren en de eerste auto's groeide de vraag. Petroleum, en vooral de *pétrole lampant* – lampolie - werd al vlug hét product van de dag.

Omdat zijn omzet alsmear steeg installeerde onze kruidenier een klein depot aan de achterzijde van zijn winkel in de Oudevest, net om de hoek van de Goudstraat¹⁰. Dat bleef zo tot circa 1898. Zoon Jos. Sudan die in hetzelfde huis woonde en ook in de winkel werkte, begreep dat er iets te verdienen viel met de petroleumhandel. Hij verhoogde al snel de omzet voor huishoudelijk gebruik. Gezien het sterk gestegen verkooprendement importeerde Jos. Sudan ondertussen in eigen naam petroleum in vaten uit Amerika onder het merk *Columbia Lux-oil*.

Wat startte als detailverkoop van petroleum voor de toen populaire *lampe-belge* evolueerde in nog geen decennium tot groothandel en zelfs tot raffinaderij van benzine en olie voor particulier gebruik en industriële toepassingen. Want Jos. Sudan zag al gauw brood in de groeiende afzetmarkt van petroleum en olie voor motoren en voor een nieuwsoortig voertuig, de *automobile*.

In 1895 was immers te Brussel, naar buitenlands voorbeeld, drie jaar na de *Touring Club de Belgique*, de *Automobile-Club de Belgique* gesticht - aanvankelijk nog een zéér elitaire bedoening waar enkel

Jos. Sudan 1862-1910
(verzameling Sudan, Wavre)

Briefhoofd van handelaar in petroleum Jos. Sudan (eind 19de eeuw) en de zetel van de door hem opgerichte Ghent Petroleum C° aan Gent Zuid 1903 (onder)

(verzameling Sudan, Wavre)

leden van de hoge adel, grootgrondbezitters, belangrijke politici, notabelen en succesrijke telgen van de industrieburgerij deel van konden uitmaken. In principe was elke toenmalige trotse bezitter van een auto, lid van de *Automobile-Club*. Katoenbaron Joseph de Hemptinne was als voorzitter van de *Automobile-Club des Deux Flandres* het meest vooraanstaand Gents bestuurslid. De meerderheid der leden was hoofdzakelijk aan te treffen in het Brussels of in het industriële Wallonië. Slechts enkele prominenten uit het Gents konden als trotse bezitter met hun "*voiture menée à l'allure d'un cheval au petit trot*" (zoals het Gents stedelijk reglement van 1897 dit voorschreef) de straten 'onveilig' maken¹¹.

Jos. Sudan - ook al bevond hij zich 'aan de bron' - behoorde blijkbaar anno 1900 (nog) niet tot de gelukkige bezitters van een auto...

De bestuurszetel van de door hem opgerichte *Ghent Petroleum Company* (1899 – 1929) voor import en exploitatie van petroleum, was evenwel gevestigd naast de eerste twee belangrijkste garages die Gent rijk was: *Garage des Flandres* en de *Grand Garage Gantois*, beide op het Graaf van Vlaanderenplein, en distributeurs van de automerken Minerva en Germain. Jos. Sudan's investeringsinspiratie was dus even jong als

dit nieuwe transportmiddel. Daarenboven had hij binnen Gent nauwelijks af te rekenen met concurrentie. Slechts een handvol bescheiden *dépôts-d'essence* stonden ter beschikking van de verbruikers voor wie de petroleumlamp een nieuwe vorm van verlichting was. En een belangrijk comfort, vooral voor de arbeidersklasse die niet over gasverlichting beschikte en zich tot dan toe enkel met kaarsen behielp. Gasverlichting met gloeikousjes trof men hoofdzakelijk in de burgerhuizen en winkels aan. En elektriciteit was toen nog nauwelijks aan de orde...

Tussen 1894 en 1898 was het ondernemerschap de Sudans gunstig gezind. Het werd weldra onmogelijk

nog in de Goudstraat petroleum te blijven stockeren en te verkopen. Er moest een ligging gezocht worden om scheepsladingen te kunnen laden en lossen mét de nodige infrastructuur om alles onder dak te brengen, te beheren en te verdelen. Jos. Sudan droomde er aanvankelijk van om een terrein voor een petroleumdepot te huren binnen de in ontwikkeling zijnde nieuwe zeehaven in Zeebrugge. Een project dat hij blijkbaar als té hoog gegrepen (té duur?) liet varen. De site was ook te ver van Gent gelegen en de te trage vordering van het havenproject van Zeebrugge was ook al een probleem¹². De afzet van petroleum werd zo groot dat uiteindelijk in 1897 de knoop moest worden doorgehakt en een

perceel stadgrond van zo'n 11.000 m² voor opslag werd afgehuurd aan de Gentse Voorhaven langs de Industriekaai (huidige Wiedauwkaai), net ten noorden van de droogdokken.

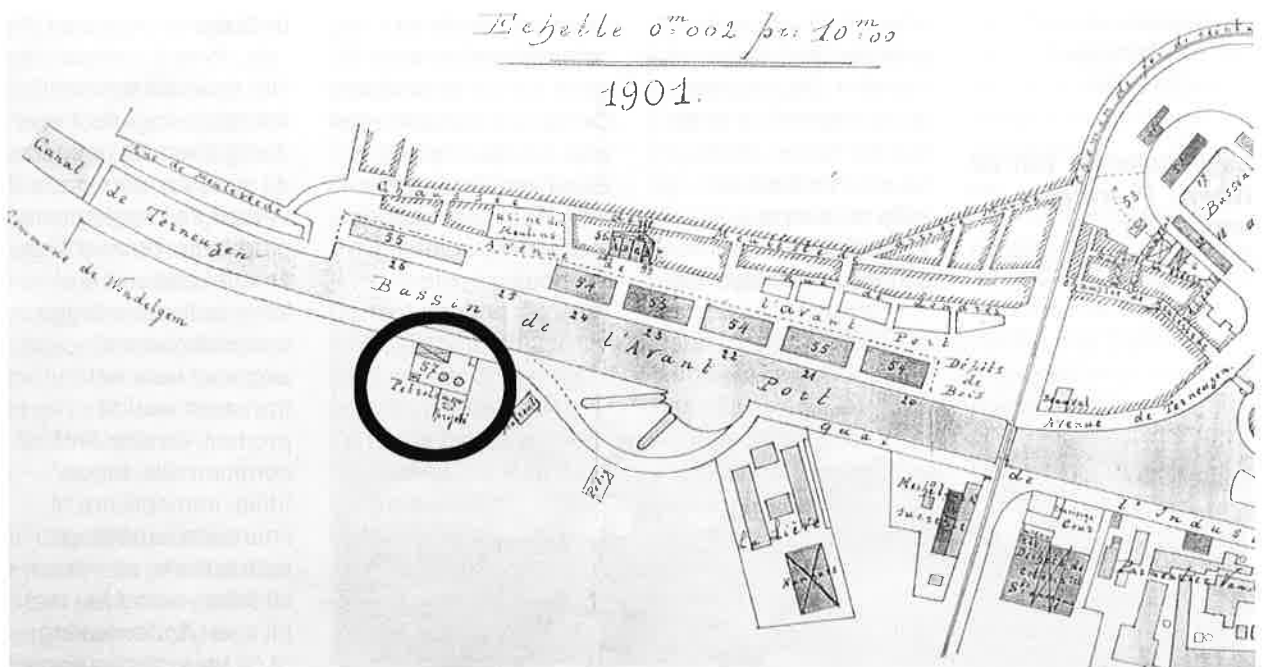
Zo verrees aan de Wiedauwkaai een opslagruimte in duurzame materialen, en zelfs een eerste - bescheiden - filtreerstelsel. Door zijn groeiend verkoopssucces wist Jos. Sudan in 1898 zelfs de jonge etser Jules De Bruycker te strikken voor een lithografisch polychrome publiciteitsaffiche. De door Sudan geïmporteerde petroleum was afkomstig uit de Verenigde Staten (New York) en werd verkocht onder de merknaam *Columbia Lux-Oil*, naam die ook terug te vinden

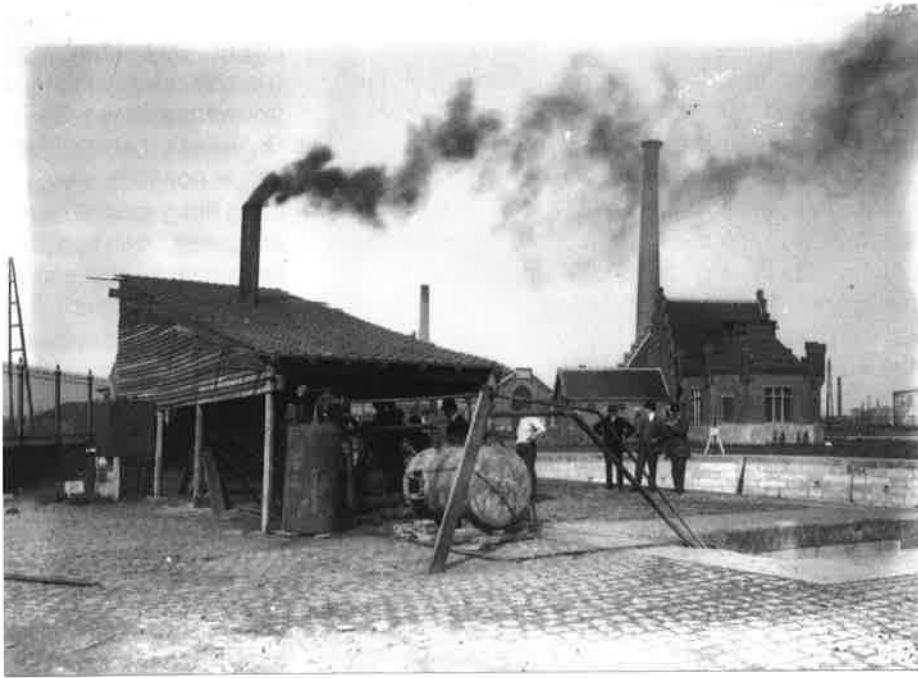
is op het bewuste affiche. Dit befaamde (en zeldzame) affiche is trouwens één van De Bruycker's meesterwerken te noemen, vandaag hoog geschat door antiquaren: een suggestieve en humoristische afbeelding van een groep verbaasd opkijkende mensen naar het stralend licht van een petroleumlamp¹³.

Volgens de gegevens van hoger vermelde brandverzekeringsspolis anno 1901 door het Gentse stadsbestuur afgesloten met de Parijse maatschappij *L'Union*, bestonden de installaties van de *Ghent Petroleum Company* aan de Wiedauwkaai uit: "een petroleum vestiging opgebouwd uit baksteen en metalen (golf)platen, begrijpende een magazijn met werkplaats

De nog bescheiden installaties van de Ghent Petroleum C° op de droogdokken (cirkel). De twee eerste petroleumtanks binnen Gent werden er in 1900 geconstrueerd door de ketelmakerij Mahy (uittreksel uit plan bij verzekeringspolis Stad Gent)

(verzameling Stadsarchief Gent)

Een gedurft experiment kort na 1900 aan de Gentse droogdokken? Vermoedelijk zijn we hier getuige van het proefdraaien van een pomp op zware stookolie als nieuwe brandstof, met de Sudans als opdrachtgevers (onder afdak, midden in beeld, Jos. Sudan met bolhoed?)

(repro MIAT, met dank aan de heer Vollaert, Gent)

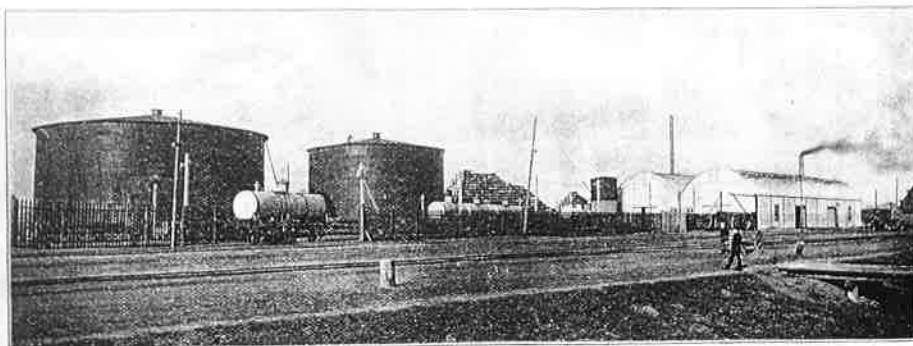
voor het vullen van (houten of metalen) vaten (*barils*), een stoommachine en -ketel, een opslagruimte voor lege vaten in open lucht, twee petroleum-tanks, een conciërgewoning en een aansluiting op het spoorwagetrack ("...la locomotive du chemin de fer passe près de l'établissement")¹⁴. De petroleum-tanks - de eerste in de Gentse haven *überhaupt* en misschien zelfs de eerste in Vlaanderen - waren geconstrueerd door de

ketelmakerij Mahy, verderop de Wiedauwkaai, te Meulestede. Voordien werd petroleum opgeslagen in (houten) vaten, gestapeld in zandbalast.

De installaties van de *Ghent Petroleum Company* waren in elk geval de eerste en belangrijkste in hun soort aan de Voorhaven. De administratieve zetel was gelegen op het Graaf van Vlaanderenplein 15, in het gebouw met zuilenportiek en driehoekig fronton

De installaties van de *Ghent Petroleum C°* anno 1900

(foto uit *Petroleum Gazette*, verzameling Sudan, Wavre)

waarachter na het stopzetten van Sudan's firma in 1929 de bekende filmzaal *Capitole* is ingericht (1932).

De familie Sudan klom al vlug omhoog op de sociale ladder. Jos. Sudan's contacten met het stadsbestuur moeten vlot zijn geweest, en waaraan zijn relatie met de progressieve en dynamische Gentse burgemeester, ingenieur Emiel Braun niet vreemd was.

Het is met diens steun en persoonlijke contacten dat Sudan in 1899 de hoger vernoemde Naamloze Vennootschap *The Ghent Petroleum Company* oprichtte, met een kapitaal van 1 miljoen toenmalige franken.

Jos. Sudan, als inbrenger van zijn eigendommen, *knowhow*, contracten en vergunningen, werd de afgevaardigdenbeheerder met de meerderheid van de aandelen. Emile Braun werd, gezien zijn inzet en relaties, voorzitter van de firma¹⁵.

Het doel van de maatschappij, opgericht voor dertig jaar was, volgens de statuten: aankoop, verkoop en opslag van petroleum, bevrachting en aankoop van tankers, tankstoomboten, tankzeilschepen, uitgerust voor het transport van dit product, en elke andere commerciële, industriële, immobiliaire of financiële handeling rechtstreeks of onrechtstreeks verbonden met dit soort onderneming, of de bevordering ervan.

Oscar-Marin op een tankwagen in een petroleum-opslagplaats in de USA

(verzameling Sudan, Wavre)

Oscar-Marin Sudan 1878-1921

(verzameling Sudan, Wavre)

The American connection...

Jos. Sudan stuurde eind 1899 zijn neef Oscar-Marin, zoon van zijn broer Evariste, en toen 21 jaar oud, er op uit om in de Verenigde Staten van Amerika (technische) kennis op te doen over de petroleumindustrie en er de importmogelijkheden aan een lage inkoopprijs te prospecteren. Vermoedelijk maakte hij als passagier en gast van kapitein French, de oversteek mee naar New York aan boord van de tanker *Lumen* die Sudan's petroleum verscheepte. Het was voor Oscar-Marin een harde leerschool, een *struggle for life*. Toch verbleef en werkte hij er gedurende zes maanden in de petroleumfirma *Tiona Refining* (Pennsylvania).

In datzelfde jaar verscheen ten gevolge van deze contacten zelfs een merkwaardig en lovend artikel over

Sudan's ondernemerschap in het gespecialiseerde en gezaghebbende Amerikaanse blad *The Petroleum Gazette*. Men kan er uit opmaken dat de installaties te Gent een capaciteit bezaten van twee - voor die tijd grote - tankschepen. Per dag konden 2000 vaten verwerkt worden om ze daarna in gans België te verhandelen. Van één der tankschepen, de *Lumen*, is een foto gepubliceerd. Dit stoomschip was het eerste en grootste tankschip dat ooit via Terneuzen Gent binnenvoer met een volle lading voor *Ghent Petroleum C°*.

De rest van het succesverhaal op het thuisfront was er echter niet minder ambitieus om. De handelsbalans voor het jaar 1900 bleek zeer bemoedigend. Na de terugkeer van zijn neef in 1901 liet Jos. Sudan geen gras groeien over zijn investering en stichtte hij

met financiële steun van (zijn eigen) *Ghent Petroleum C°*, de firma *Sudan frères & Dael* (1901 – 1914), met als aandeelhouders Oscar-Marin, diens broer Maurice en ondernemer Jules Dael, groothandelaar in de Hoogpoort. Op het adres van deze laatste werd voorlopig de zetel van de nieuwe maatschappij gevestigd. *Sudan Frères & Dael* werd een zusterbedrijf met opslag en eigen raffinage langs het kanaal Gent-Terneuzen, op een gehucht van Evergem: Terdonck-Bagatelle. Op zichzelf een publicitaire stunt, want Terdonck nabij de stemmige dries van Evergem-Doornzele klonk bij de Gentse burgerij als een klok¹⁶. Het was een geliefkoosd eindpunt voor wandelingen, fiets- en koetsexcursies en vooral het einddoel van de jaarlijkse *buutsesvoaringe*, de bij de Gentse industrieburgerij zeer geliefde regatta.

Een evenement om te zien en er gezien te worden... Bagatelle, vanwaar men de majestatisch voorbijglijdende zeil- en stoomschepen kon bewonderen, was ook het eindpunt van een aaneenschakeling van toen nog jonge industrie-inplantingen langs het zeekanaal, een ketting die begon aan de droogdokken, voorbij aan Meulestede en Langerbrugge, en daarmee de veelbelovende toekomst van de zich toen reeds uitbreidende Gentse haven anticipeerde.

De familiale ondernemingen *Ghent Petroleum C°* en *Sudan frères & Dael* (één familie met 2 complementaire firma's en één hoofdfiguur Jos. Sudan) werkten op financieel, handels- en industrieel vlak nauw samen. Zij lagen aan de oorsprong van de huidige inplantingkeuze van andere petrochemische bedrijven en van een

THE PETROLEUM GAZETTE

AN INDEPENDENT OIL AND GAS JOURNAL.

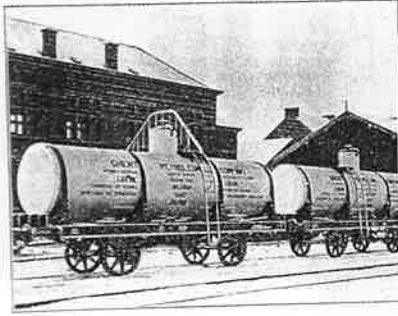
Vol. V.—No. 3.

PITTSBURGH, PA., JUNE, 1900.

\$1.00 PER YEAR.

INDEPENDENT TRADE ABROAD.

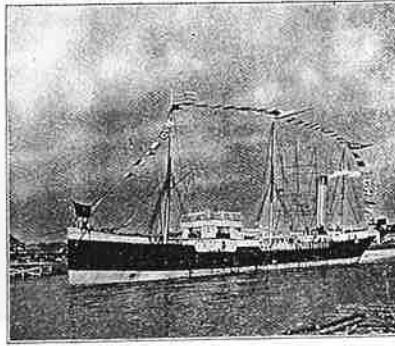
The Petroleum Gazette is pleased to give prominence through the accompanying illustration to a strong and promising addition to the independent foreign trade in American oils. The views show the plant and a part of the equipment of the Ghent Petroleum Company, of Ghent, Belgium, a recently established corporation with American connections at Philadelphia.

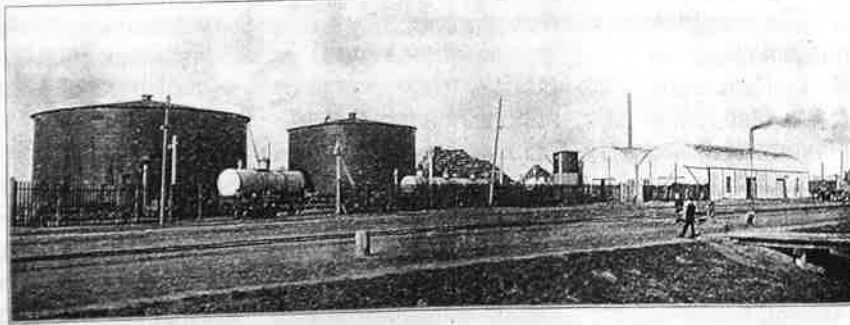
The present company is the successor to the old firm of Jos. Sudan, the originator of the brand "Lux-oil," well known as being of the finest grade of petroleum exported

distributed by means of tank cars and barrels to all points in Belgium. The Ghent station has sufficient tankage for two large steamer cargoes, with facilities for barreling and shipping upwards of two thousand barrels per day.

The plant embodies the latest and most approved methods of construction and every known appliance for economical handling of oil and barrels.

The vessel shown above is the steamship "Lamen," which is the first tank steamer, and the largest vessel of any kind that ever entered the harbor of Ghent. Since her

PLANT OF THE GHENT PETROLEUM COMPANY, GHENT, BELGIUM.

from the United States, and entirely the product of the best independent refiners in this country.

Through the Ghent canal a waterway is afforded to the seaboard, and the oil is received in tank steamers, being

arrival on her first voyage in 1879, many other cargoes have been received by the company, and it has developed a large business, the rapid increase of which assures its permanent and influencing position in the oil trade.

THE PETROLEUM GAZETTE.

COLUMBIA OIL CO.,

OF NEW YORK.

Manufacturers, Receivers and Exporters of

Petroleum
and its
Products.

Refinery, Bayonne, N. J.

OFFICE:

11 and 13 William St., Cor. Beaver St.,
ROOMS 201 to 203,
NEW YORK.

HUGH KING, Pres. THOR McGOFFY, Vice-Pres.
WYTHE McCONNELL, Secretary and Treasurer.

Oscar Marin's verblijf in de USA leverde de Sudans een niet te vermaden internationale publiciteit op. Colombia Oil (boven) was al vóór 1900 hun leverancier.

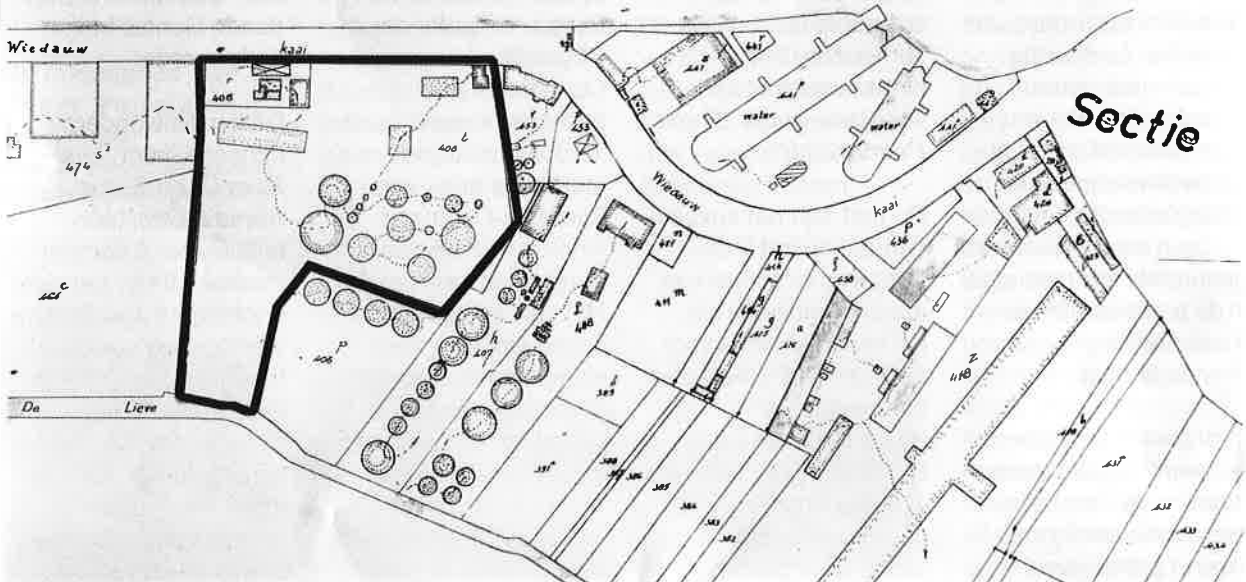
(verzameling Sudan, Wavre)

De maximale uitbreiding van de vestiging van de Ghent Petroleum Co in het Interbellum. Ondertussen bleken er als buur reeds meerdere kapers op de kust: The American Petroleum Co, de Petrolière Belge en andere.

(verzameling Sudan, Wavre)

van

Terneuzen

18

aantal kleinere opslag- en overslagfirma's van petroleum en derivaten in de Gentse haven en langs het kanaal Gent-Terneuzen.

Dank zij de financiële steun van de *Ghent Petroleum C°* werden de gebroeders Sudan waarschijnlijk de allereerste in Oost- en West-Vlaanderen die over een eigen volwaardig raffinagesysteem beschikten.

Het ging de familie Sudan verder voor de wind. In 1907 kochten zij hun partner Dael uit en stichtten hun eigen firma *Sudan frères & C°*, met zetel op het adres Drabstraat nr. 26. Zij verlieten rond 1898 hun oude woningen in de Goud- en Hoogstraat en leefden sinds circa 1900 in meer standingvolle huisvestingen¹⁷.

Jos. Sudan zelf woonde in groot huis op het adres Rode Torenstraat nr. 1 (huidige Tussen 't Pas nr. 2) aan de voet van het *Bassinbrugské* (*Pont Bassin*) over de toenmalige Sint-Jansgracht, terwijl de gebroeders Sudan met hun ouders een statig burgerhuis in de Hoogstraat (toenmalig nr. 92) betrokken, dezelfde straat waar de broer van Jos. Sudan, Evariste, voorheen ook een kruidenierswinkeltje had uitgebaat¹⁸.

In 1901 overleed stamvader Pierre Sudan, nestor van de petroleumverkoop in Gent en Vlaanderen, zonder wie de *successory* nooit begonnen zou zijn!

... and the Russian affair

De *Ghent Petroleum C°* evolueerde in rendement en winst. Maar de wedijver was hevig, nieuwe firma's doken op. Er moest gereageerd worden en andere bevoorradingsbronnen gevonden. De concurrentie om de gunst van het snel aangroeiend cliënteel werd zo scherp, dat de Sudans moesten uitzien naar goedkopere bevoorradingsbronnen.

Zij kregen die aangeboden in Oost-Europa, uit het verre Rusland. De Belgische petroleum ondernemingen stuurden afgevaardigden naar alle petroleumproducerende landen om de meest voordelige leveringsvoorwaarden te bekomen. De vergelijking viel voor de Amerikaanse productiecentra negatief uit ten voordele van het Russische aanbod¹⁹.

Ook Oscar-Marin Sudan werd in 1908 op 'prospectie' uitgestuurd, via Pruisen, Oostenrijk-Hongarije en Zuid-Rusland, naar de Kaukasus en de Kaspische zee, waar hij Bakoe en Grozny bezocht, en ook de petroleumhaven van Novorossisk aan de Zwarte zee²⁰.

Na zijn terugkomst in Gent importeerden de Sudans ruwe Russische petroleum uit Grosny en werden zo opnieuw de goedkoopste, waardoor ze de petroleummarkt in Gent en omstreken verder beheersten. De petroleum herkomstig uit Grozny was als

dusdanig zelfs al sinds 1895 op de beurs genoteerd. Beide firma's, de *Ghent Petroleum* en de *Sudan Frères* besloten, als resultaat van de aldaar gelegde contacten, nog nauwer samen te werken om de onderneming rond te krijgen. Hun invoer van Amerikaanse petroleum zou drastisch worden verminderd ten voordele van Russische ruwe petroleum, die in Terdonk-Bagatelle in eigen installaties moest worden geraffineerd.

Begin januari 1910 was het dan zover. Het dagblad *De Gentenaar* meldde dit in zijn Gents nieuws als een *fait-divers*, bericht dat aan de basis zou liggen van een Belgische mini-handelsoorlog in de petroleumsector en in daaropvolgende maanden nog veel sensationele gesprekstof voor de man-in-de-sstraat zou opleveren²¹. Een zware slag voor de concurrenten die geraffineerde - en dus duurder betaalde - Amerikaanse petroleum verkochten.

Een 'kolossaal' tank-schip voer de haven van Gent binnen en meerde aan bij de Sudans! Een eerste lading Russische petroleum werd in de Gentse haven afgeleverd! En deze zou voor het eerst op grote schaal ter plaatste geraffineerd en verwerkt worden!

“Woensdag is één der grootste stoomboten, die het kanaal Gent-Terneuzen kunnen bevaren, aangekomen, na gelicht te zijn te Terneuzen, tot een

diepgang van 21 voet, met eene lading, bestaande uit zes tot zeven miljoen liters ongezuiverde naphte, en komende van Novorossisk. Dat indrukwekkende vaartuig, de Lucerna, met reusachtige afmetingen, onder bevel van kapitein French, kwam statig landen voor de fabriek van de heeren Sudan, gebroeders en C°, waarvoor het bestemd was. Deze firma, die hare belangrijke inrichting gevestigd heeft langs het Kanaal van Terneuzen, tusschen Terdonck en Langerbrugge, waar dit product geraffineerd en gedistilleerd wordt, om dan voor het verbruik in motoren en automobielen naar alle deelen des lands verzonden te worden, verdient den grootsten lof onzer landgenooten. Door deze inrichting, moet onze nationale nijverheid niet meer onderdoen voor die onzer bureu, die ons vroeger dit onontbeerlijk product

moesten bezorgen"

De andere petroleumhandelaars waren dus op zijn minst gezegd verontrust. De Sudans beheersten met vereende kracht de petroleummarkt in het Gentse, zegge in een groot deel van Vlaanderen en zelfs in België. Omdat zij zelf raffineerden konden ze de andere petroleummaatschappijen beter beconcurreren door lagere prijzen aan te bieden. Vandaar de hevige onenigheid met de firma's die aangewezenen waren op geraffineerde producten uit Amerika.

De concurrentie met de goedkopere petroleum herkomstig uit de (toenmalige) Russische provincie Tsjetsjenië, in het bijzonder uit de streek van Grozny aan de Kaspische zee, was mede door de druk van belangrijke West-Europese investeerders, een zware dobber voor de petroleumproducenten uit de

Verenigde Staten. Vooral omdat het raffineren van de Russische ruwe petroleum in eigen zuiveringsinstallaties, West-Europa minder afhankelijk maakte van Amerika. Daarenboven benaderde, en overtrof zelfs op sommige momenten, de raffinage van Russische petroleum in het Gentse het Amerikaanse aanbod. De handelsconflicten die daaruit ontstonden waren nefast voor de concurrenten, die dan ook met alle middelen de praktijken van de Sudans aan de kaak stelden. Deze lanceerden in 1908 een tegenoffensief met één van de eerst bekende publicitaire acties gericht tegen onder andere de *Vereniging der Petroleumondernemingen* (zie achterzijde map). Zij trachtten uit het misnoegen van het 'Petroleum Syndicaat', zoals deze belangenvereniging van Belgische petroleumverdelers spottend werden

genoemd, natuurlijk munt te slaan. De protectionistische 'benzinemuur' door deze vereniging opgetrokken, werd door de Sudans doorbroken. Daarbij profiteerden ze ongetwijfeld van de sterke ruggesteun uit het kamp van de machtige Westerse investeerders in Russische petroleum of 'naphta'.

Ook Belgische investeerders hadden meerdere vingers in de Russische pap. De bovenvermelde aankomst van het schip met Russische petroleum was daarin een geslaagde publiciteitsstunt.

De revolutionaire gebeurtenissen in Rusland anno 1905 verontrustten die Belgische investeerders wel sterk, maar hadden aanvankelijk weinig invloed op het functioneren van deze sector.

Vooral West-Europese financiers waren verantwoordelijk voor de explosieve groei van de

De firma Sudan, Dael & C° (nadien Sudan Frères) exploiteerde de raffinaderij te Bagatelle-Terdonck. De zetel lag aanvankelijk op de Hoogpoort (Huis Dael, links), nadien op de Hoogstraat (rechts) (verzameling Sudan, Wavre)

petroleumindustrie in de Kaukasus, het toenmalige Zuid-Rusland (net zoals zij dit waren voor de steenkoolexploitatie, ijzerproductie en afgeleide industrieën in de Oekraïne). Rusland werd destijds door de Westerse investeerders als 'ontwikkelingsland' (*'régions en voie de développement'*) beschouwd...

Begin 20ste eeuw was bijvoorbeeld 1/11 deel van het totale Belgische privaat fortuin in Russische en Belgo-Russische maatschappijen vastgelegd. Al in 1896 was 65% van de zware industrie in Zuid-Rusland en de Oekraïne met Belgisch kapitaal gefinancierd²².

Het toenmalige Belgische Ministerie van Tewerkstelling zond daarom naar aanleiding van de onlusten in 1905 zelfs waarnemers ter plaatse, waaronder ook advocaat Marcel Lauwick. Deze moest zich van het investeringsklimaat vergewissen en de schade voor de

Belgische belangen schatten. Die bleek volgens Lauwick's rapport nogal mee te vallen.

Slechts de Eerste Wereldoorlog - en uiteindelijk de Bolsjewistische Oktoberrevolutie van 1917, zouden uiteindelijk deze expansie wél fruiken²³.

En in deze maalstroom draaiden de bedrijven *Ghent Petroleum C°* en *Sudan frères* een tijdlang mee. Hoe en via welke kanalen de firma's Sudan tot de import van grote hoeveelheden Russische ruwe petroleum werden aangezet, blijft voorlopig in het ongewisse. Meer dan de reis van Oscar-Marin in 1908 is ons niet bekend. Het (tijdelijk) herstelde gunstig economisch klimaat in Rusland moet voldoende garanties hebben geboden om in dit avontuur sloop te gaan. Uiteindelijk bleef het natuurlijk een risico-operatie die voor de Sudans blijkbaar goed afliep.

Ondertussen reed en draaide een groot deel van Vlaanderen (België) dus op Russische petroleum.

Na raffinage werden de gedistilleerde producten S.F.C. onder verschillende merknamen gecommmercialiseerd (1901 - 1914): gasoline *Luciline*, auto benzine *Monarch* en *Favorite*, white spirit *Excelsior*, nafta *Surfin*. Het bekende *Columbia Lux-oil* bleef verdeeld tussen 1899 en 1929.

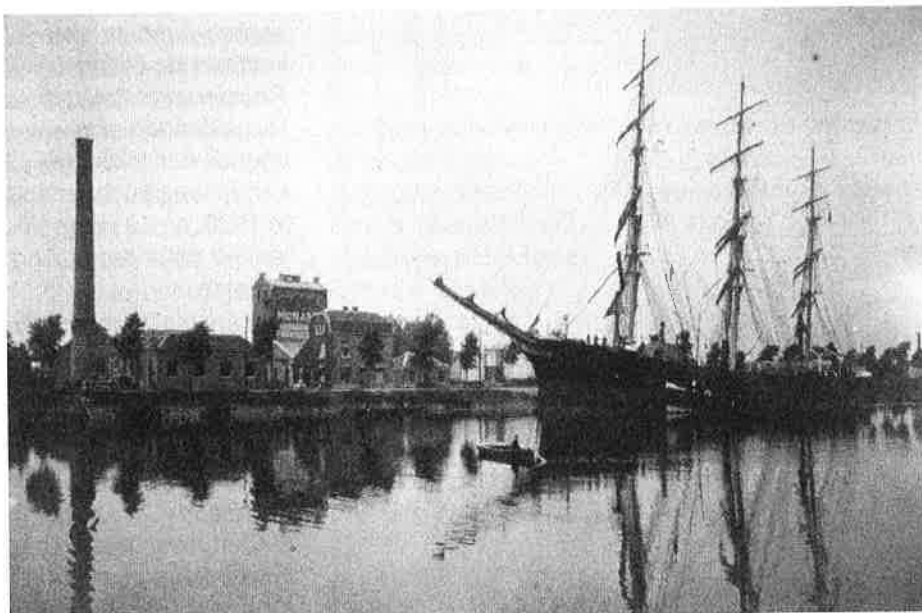
In volle genese van de firma overleed Jos. Sudan, stichter en bezieler van de *Ghent Petroleum C°*, op 2 augustus 1910. Zijn broer Evariste zou hem in de raad van beheer van de firma vervangen.

Het einde van een groot petroleumavontuur

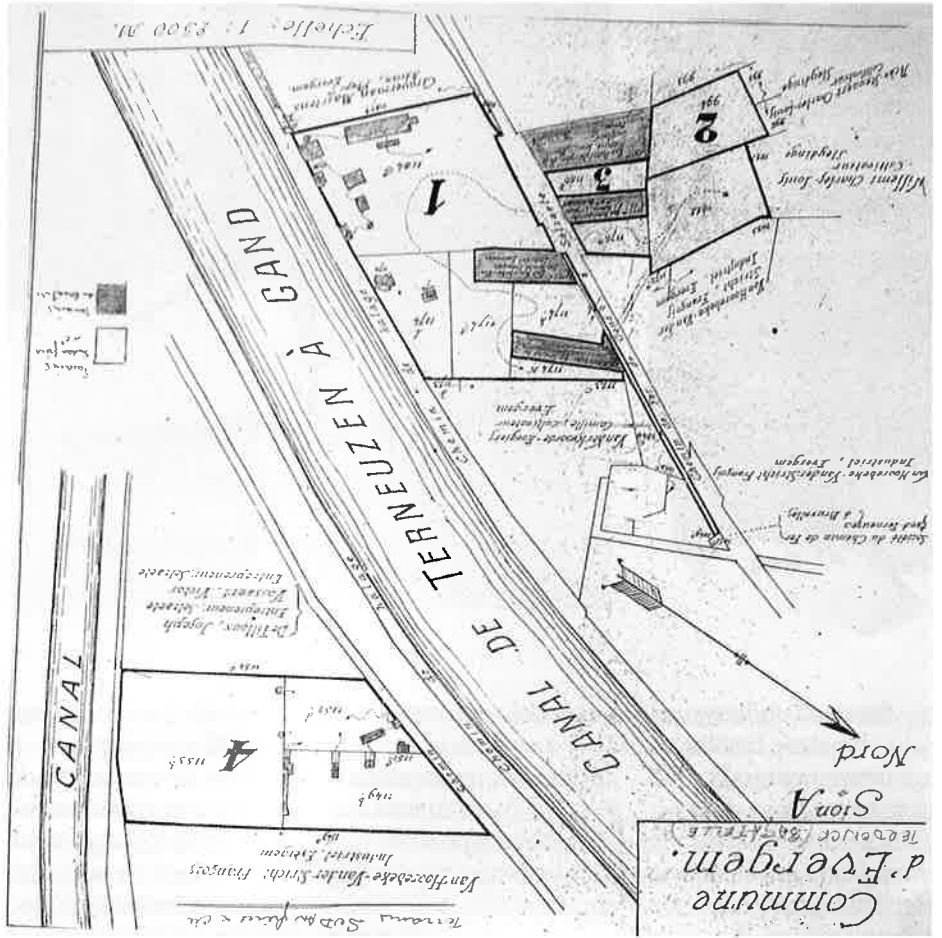
Belangrijke internationale gebeurtenissen brengen na 1910 voorspoed én tegenslag voor de firma's. De gepubliceerde statistie-

ken voor 1908-1913 vielen vallen zeer gunstig uit. *Sudan frères & C°* verhuisde zijn kantoren naar een meer prestigieuze locatie in de Hoogstraat, het groot herenhuis waar nadien de studie van notaris Cruyt zou worden gevestigd (vandaag notaris Calliauw, minuuthouder Cruyt, Hoogstraat 20).

Na het aanvankelijk succes van de Gentse Wereldtentoonstelling van 1913, kwamen de gebeurtenissen van de Eerste Wereldoorlog ook voor de Sudans hard aan. Bij het uitbreken van de oorlog viel alle productie en verkoop stil en werd alles in de periode 1914-1918 onder de controle van het Duitse bestuur geplaatst. Tot overmaat van ramp vernielden de Duitse troepen de installaties in Evergem-Terdonck. De *Ghent Petroleum C°* aan de Wiedauwkaai onderging dezelfde vernielingen gelukkig

Petroleumzeilschip op Bagatelle gelost. De publiciteit op de raffinaderijgebouwen was bij roeiwedstrijden lekker meegenomen...
(verzameling Sudan, Wavre)

De percelen op Evergem-Terdonk waar de Sudans hun raffinaderij implanteren (verzameling Sudan, Wavre)

De productiestatistieken vóór de Eerste Wereldoorlog vielen voor de Sudans gunstig uit (verzameling Sudan, Wavre)

1908		1913	
STATISTIQUES DES VENTES EN NAPHTHE		SUDAN FRÈRES & C ^o	
1908		1913	
Janvier	26.747	28.914	50.801
Février	26.314	28.914	50.801
Mars	26.314	28.914	50.801
Avril	26.314	28.914	50.801
Mai	26.314	28.914	50.801
Juin	26.314	28.914	50.801
Juillet	26.314	28.914	50.801
Septembre	26.314	28.914	50.801
Octobre	26.314	28.914	50.801
Novembre	26.314	28.914	50.801
Décembre	26.314	28.914	50.801
Total	300.000	300.000	300.000

niet en kon bij het afsluiten van de vrede in 1918 snel een normale activiteit heropstarten. De kantoren werden onder bestuur van Evariste Sudan naar de Speldenstraat overgebracht. De werkzaamheden herleefden, maar de vroegere glorie kon niet meer teruggewonnen worden. Importeren vanuit Rusland was niet meer mogelijk, het Communistisch regime sloot de grenzen af en de contracten waren aldus verbroken.

Op 20 juli 1920 werd de firma *Sudan frères* door de *Union Petroleum Co of Belgium* (waarin de Amerikaanse firma *Sinclair* de meerderheid had) opgekocht²⁴, en kwam zo in Amerikaanse handen. Onder impuls van de groep *Sinclair* werd alles herbouwd en vernieuwd. De familie Sudan kreeg in de jaren twintig af te rekenen met nog een tegenslag: Oscar-Marin overleed in 1921 in Terdonk. Evariste werd aangeesteld als directeur-generaal van de overkoepelende *Union Petroleum of Belgium*. Hij bekleedde er zodoende een leidinggevende functie, maar zou in 1928, op 69-jarige leeftijd, de onderneming verlaten. *Sinclair* die de meerderheid der aandelen bezat van de *Union Petroleum* stopte deze in 1928 op en herdoopte de firma tot *Sinclair Union Petroleum Co*. Ondertussen haalde de *Ghent Petroleum Co* gedurende de periode

1921-1929 nog een behoorlijk rendement.

Toch besloten in 1929, na dertig jaar wettelijk bestaan als NV, de beheerders geen verlenging te stemmen maar de activiteiten stop te zetten.

Er werd een koper gezocht. Op 20 maart 1931 kocht de *American Petroleum C°* (vandaag *Esso Belgium*) de firma op. In 1932 overleed ook Evariste Sudan.

Alle gebouwen op Terdonck zijn ondertussen al lang verdwenen en er blijft vandaag niet veel over van het dynamisch pionierswerk van een 'grote' familie. Enkel het zomerverblijf van Evariste, nadien van Aimé Sudan aan de aanpalende Doornzeledries heeft de tijd overleefd.

Na het stilleggen van de beide firma's bleven nog twee generaties Sudan werkzaam in de petroleumsector²⁵. Armand Sudan²⁶, zoon van Jos. Sudan, werkte van 1924 tot 1927 als onafhankelijke dealer van petroleumproducten en van 1928 tot 1957 als commercieel medewerker van een Amerikaanse firma. En Oscar Sudan²⁶, kleinzoon van Jos. Sudan, van 1952 tot 1972 achtereenvolgens als commercieel medewerker, regionaal directeur en procuratiehouder (*fondateur de pouvoir*) voor verschillende grote petroleum-groepen.

De overwegende en invloedrijke rol gespeeld

door Jos. Sudan lag aan de basis voor het succes van de familie in het petroleummilieu én aan de toch niet zó bescheiden economische rol van de Gentse petrochemische sector na de Tweede Wereldoorlog.

Jos. Sudan stierf te vroeg om alles tot het einde toe mee te beleven.

Zijn belang voor de geschiedenis van petrochemische nijverheid in Vlaanderen is niet te onderschatten. Niet ten onrechte staat hij in het *Biografisch Woordenboek van België*, vermeldt als:

“Zoon van een Gents handelaar, één der eersten om circa 1894 het gebruik van lampolie voor de verlichting van particuliere woningen te introduceren, te verspreiden en te vulgariseren. Op deze wijze droeg hij bij tot het verdwijnen van de onpraktische en onrendabele kaarsverlichting. Door het onverwacht succes van de 'lampe belge' voert hij vanaf 1898 per zeilvrachtschip geraffineerd petroleum in uit Amerika. Hij sticht het jaar daarop de Ghent Petroleum Cie, één van de eerste integraal Belgische petroleum firma's, daarenboven beschikkende over een raffinaderij ingeplant langs het kanaal Gent-Terneuzen (Terdonck). Door zijn dynamisme en creativiteit droeg hij vóór de Eerste Wereldoorlog bij tot de sociale vooruitgang en tot de industriële en economische ontwikkeling van de volledige regio”.

Evariste Sudan, 1854-1931 was na de Eerste Wereldoorlog de spilfiguur van de familiebedrijven

(verzameling Sudan, Wavre)

In de Eerste Wereldoorlog werden de installaties te Bagatelle-Terdonck vernield en in 1920 door de groep Sinclair opgekocht, hersteld en uitgebreid

(verzameling Sudan, Wavre)

Noten

¹ Zinspeling op de Esso - reclameslogan: "Steek een tijger in uw tank". De *Union Petroleum C° of Belgium*, afhankelijk van het Amerikaanse Sinclair kocht de installaties op Terdonk, en de *American Petroleum C° (nadien Esso)* deze aan de Wiedauwkaai, van de familie Sudan.

² TIC (Tijdschrift Industriële Cultuur): deel 19-20, 1987, pp. 44-59 & deel 42, 1993 pp. 22-29 & deel 46, 1994 pp. 10-13 & deel 52, 1995 pp. 30-31 &

³ TIC (Tijdschrift Industriële Cultuur): deel 47, 1994 pp. 25-40 & deel 67 cahier 11, 1999 pp. 2-17.

⁴ TIC (Tijdschrift Industriële Cultuur): deel 65 cahier 9/a, 1999 pp. 2-12.

⁵ TIC (Tijdschrift Industriële Cultuur): deel 65 cahier 9/b, 1999 pp. 2-32.

⁶ Nochtans is de geschiedenis van de petroleumwinning en -handel (tot ver in Azië, zelfs tot in Indië toe) in de regio van Bakoe - 'Metropolis van het Zwarte Goud' en huidige hoofdstad van Azerbajjan - eeuwen ouder dan deze in de USA. Alhoewel de olierijkdommen er bekend zijn en geëxploiteerd sinds de 16de eeuw, is het de Russische ingenieur Semenov die in 1847 er de eerste systematische boring ter wereld uitvoerde - en niet Drake in Pittsburgh (1857, USA). In Bakoe werd de eerste grootschalige olieproductie opgestart in 1872. Terwijl de totale winning van petroleum in de wereld in 1850 slechts 300 ton bedroeg, was deze in 1891 gestegen tot 22,5 miljoen ton, waarvan 9,5 miljoen ton uit Amerika en 11,4 miljoen ton uit het toenmalige Zuid-Rusland. Rond 1900 telde Bakoe 3.000 oliebronnen. De rol van West-Europese investeerders was daarin primordiaal, vooral dan de Zweedse Nobel-dynastie. De gebroeders Nobel financierden al in 1873 een maatschappij voor petroleumextractie. Rond 1900 waren zij leidinggevend in de petroleumeconomie in Europa en vergaarden in hun bijna 50 jaar samenwerking fortuinen...

De eerste olietanker van hun vloot - de 'Zoroaster' bestemd voor de Kaspische zee, het eerste tankschip ter wereld? - liep op een Zweedse scheepswerf van stapel in 1877. De schepen van hun privé-vloot waren de eerste die op zware stookolie voeren i.p.v. op steenkool. In 1890 was Baku de grootste overslaghaven van petroleum in de wereld. De Nobel gebroeders waren ook de eersten die spoorwegtankwagens en grote opslagtanks introduceerden. En de *pipeline*: in 1878 legden zij een pijplijn aan die transportkosten 5x verminderde en de investering op één jaar terugwon!

Ook de Rothschild, Shell en British Oil Companies waren actief in de Bakoe regio. Meer dan 50% van de petroleumwinning en 75% van de dito productie was in handen van deze 3 maatschappijen. Bakoe groeide onder impuls van de oliebarons uit tot een luxueuze en turbulente grootstad vol westers comfort die in Europa zijn gelijke niet had.

Al dit ging grotendeels voor de westerse markt verloren in de twintiger jaren van de 19de eeuw.

De huidige politieke gebeurtenissen in de regio van de Kaspische zee en de Kaukasus (Tsetsenië, Azerbajjan, Georgië, en zelfs Irak) zijn een nasleep van een economische en territoriale machtsstrijd die toen zijn oorsprong vond...

(uit: *Azerbajjan International*, zomer 1994)

⁷ Rijksarchief Gent. Provinciebestuur Oost-Vlaanderen. *Commodo & Incommodo*. Bedrijven 1851-1870/1478. C/43 n° 3513 18.04.1869 Gent Sectie D Perceel 401a.

⁸ Rijksarchief Gent. Dossiers Provinciebestuur Oost-Vlaanderen. *Commodo & Incommodo*. Bedrijven 1851-1870/1478. C/43 n°6778 18.091869 Gent Sectie G N°728v bis.

⁹ Zijn tweede zoon Evariste baatte eveneens een kruidenierswinkeltje uit, aan de andere zijde van de 'Kuip', in de Hoogstraat.

¹⁰ Buren zagen de verkoop van dit nieuw product met lede ogen aan. Zo werd Pierre in augustus 1897 gedagvaard door de aanpalende eigenaars - Vandevijvere en konsoorten vertegenwoordigd door advocaat Louis Van den Bossche uit de Ham - wegens de schade veroorzaakt aan hun eigendommen door het doorsijpelen van "*peterolie*"

¹¹ Het vergaderlokaal van de A.C. bevond zich boven *The Excelsior C°* op de hoek Kouter en Schouwburgstraat. Naast de hoger vermelde Joseph de Hemptinne (lid vanaf 1899), vinden we enkel Gustave Carels (1898, metaalconstructeur), Max Coget (1898), Firmin de Smet (1898, provincieraadslid), Paul De Vuyst (1898, landbouw-ingenieur - inspecteur) en Edmond Goethals (1898) als aangesloten vooraanstaande Gentenaars terug. Gent, Vlaanderen's voornaamste industriestad, telde daarenboven slechts twee 'automobilbouwers' (Alberts op de Steendam en Carels Gebroeders op Dok-Noord), één rubberbanden-fabrikant (De Schamphelaire), één drijfriemen-fabrikant (Lechat), één assen-fabrikant (Stevens- De Moerloose).

¹² Enkel een kaff van een promotionele catalogus uit 1894 voor het aantrekken van investeerders aanwezig in de familiepapieren, getuigt nog van deze stoute ondernemersdroom.

¹³ Een exemplaar van dit affiche wordt bewaard in de verzameling van het museum Huis van Alijn, Gent.

¹⁴ SAG, dossier Voorhaven 1901, verzekeringsdossier *L'Union de Paris*

¹⁵ Andere aandeelhouders waren Eugène Ratinckx (Brussel, in eigen naam en als mandataris van de Londense firma Ingham, Clark & C° voor: Arthur Verhaeghen, ingenieur Bruggen en Wegen uit Merelbeke, Felix Dejonque, decorateur te Londen, Louis Picard, dr. in de Rechten uit Brussel, Jules Balasse, handelaar te Monceau-sur-Sambre), Edmond Minne, scheepsreder uit Gent, Badilon-Crombois, ingenieur uit Gilly, Amaury Begerem (Brussel, in eigen naam en als mandataris van: baron Albert d'Huart, eigenaar uit Sovet-lez-Ciney, Egbert Scholder, wisselagent uit Brussel, August Heylen, ingenieur uit Itegem, Camille Perrin, eigenaar en burgemeester van Masnuy-Saint-Jean, Arthur Roose, dokter uit Gent), Fernand De Beer, Gents industrieel (in eigen naam en als mandataris van: Paul Timmermans, kolonel te Brussel en Fortuné Moriamé, handelaar uit Kuregem).

¹⁶ *Bagatelle* verwees trouwens naar het riante Belle-epoque recreatieoord van de Parijse *beau-* en *demi-monde*. We kunnen ons vandaag de populariteit van dit oord nog moeillijk voorstellen, nu volledig opgeslorpt zijnde door de zware petrochemische industrie. Ook de Sudans kozen blijkbaar Doornzele-Bagatelle als geliefkoosd buitenverblijf: Evariste bouwde er zijn villa (die trouwens nog steeds bestaat), nadien bewoond door Aimé Sudan, en zowel deze laatste als Oscar-Marin liggen er op het Doornzele-drieskerkhof begraven.

¹⁷ Pierre Sudan had de zaak in de Goudstraat in 1898 overgelaten aan een zekere Lammens

¹⁸

Naam bewoners	Ingeschreven op adres (oude huis nrs.)	Periode
Pierre Sudan	Prinsenhof	1827-1850
	Pluimstraat 5	1850
	Tinnenpotstraat	1854
	Pluimstraat	1859
	Oudevest 44	1860
	Goudstraat 22-24	1862-1899
Evariste Sudan	Hoogstraat 112	1877-1879
	Koningstraat 16	1879
	Hoogstraat 92	1888-1910
	Hoogstraat 86	1911-1920
	Hoogstraat 87	1921-1931
Ghent Petroleum C°	Speldenstraat 14	1920-1929
Sudan frères & C°	Drabstraat 26	1907-1913

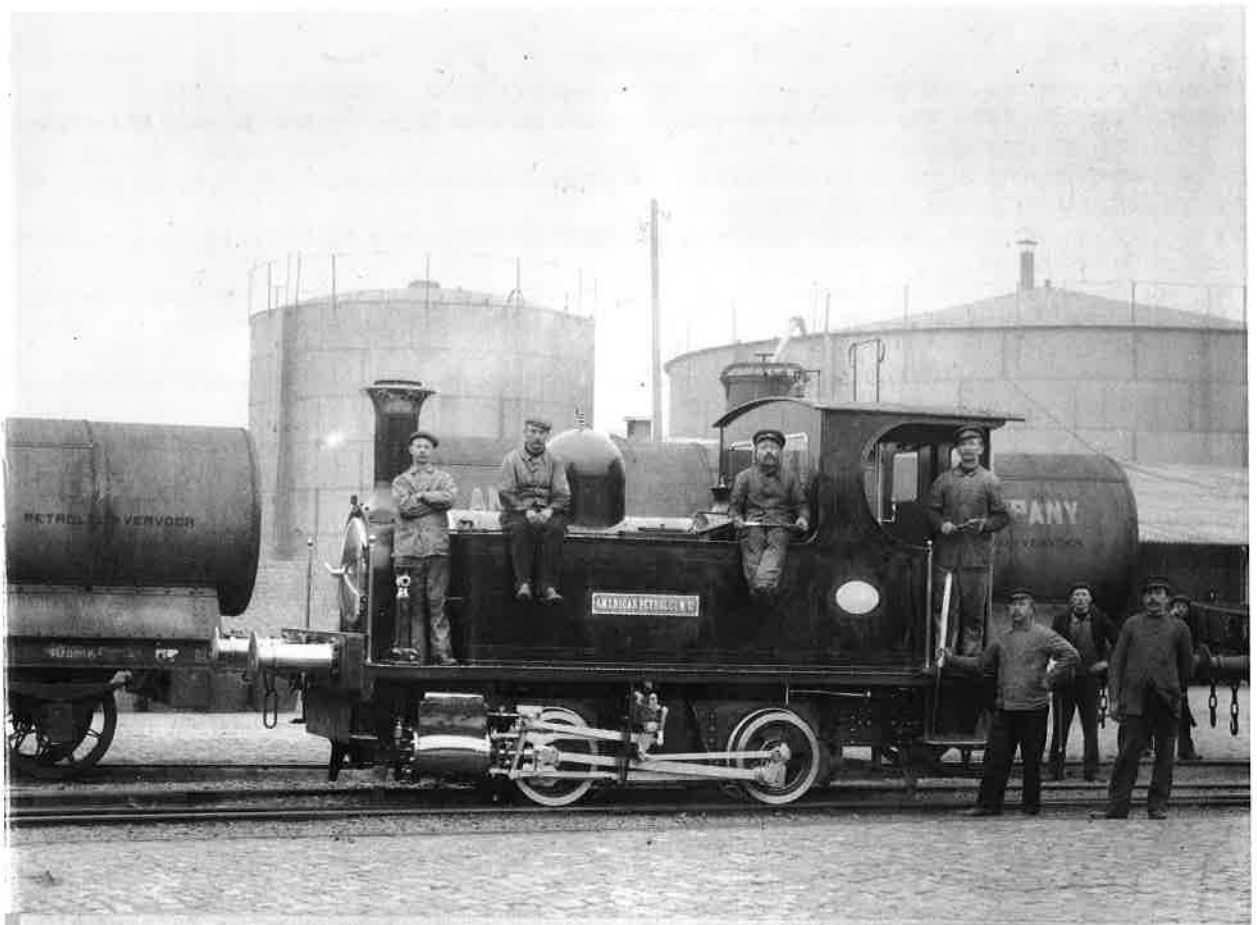
¹⁹ "(...) We had an interesting call recently from Mr. Joseph Bogaerts, of the firm of C. Bogaerts-Van de Wouwer, of Antwerp, Belgium. Mr. Bogaerts is a delegate of the League of Petroleum Merchants, of Belgium, which has send out parties to the various producing centers of the world, with a view to establishing the most favourable base of supplies for the Belgian trade. He stated that his people have no hope of establishing petroleum connection for American oils, but would be compelled to look to Russia, where they could make very favourable arrangements (...)"

Uit: *The Petroleum Gazette*. Pittsburgh, Pennsylvania USA. Vol. V n° 3. Juni 1900.

²⁰ Van deze boeiende reis – destijds nog een hele onderneming – is spijtig genoeg niets in de familiearchieven bewaard gebleven, enkel een ansichtkaart uit Oderberg, waarin Oscar-Marin zijn verdere tocht richting Krakau aankondigd...

American Petroleum C°, buur van Ghent Petroleum C° aan de Wiedauwkaai, was één van haar eerste en grootste concurrenten. In 1931 werd Ghent Petroleum C° trouwens door de American Petroleum C° opgekocht. Hier poseren kort vóór de Eerste Wereldoorlog de werklieden van dit laatste bedrijf voor hun nieuwe locomotief (zie ook kaft)

(verzameling MIAT, Gent)

²¹ De Gentenaar, 14.01.1910. Met dank aan de heer Daniël Van Acker, redacteur bij De Gentenaar.

²² Lauwick, Marcel: *L'Industrie dans la Russie Méridionale: sa situation-son avenir*. Koninkrijk België. Ministerie voor Tewerkstelling. Brussel 1907, en: Deseijn, Guido: *Flanders Technology in ... Rusland!*. In: TIC Tijdschrift voor Industriële Cultuur, deel 56, 1996.

²³ Dit blijkt uit de rapporten van de Britse generaal Thompson, in november 1918 naar Bakoe afgevaardigd in naam van British Oil om er de schade aan de belangen van Engelse investeerders te evalueren in Baku Oil (uit: *Azerbaijan International Magazine: Back to the future: Britain, Baku Oil and the Cycle of History* - AIOC-Azerbaijan International Operating Company-rapport, najaar 1998).

²⁴ Inboedelbeschrijving bij verkoop eigendommen Sudan Frères & C° te Evergem-Bagatelle:

Installation Sudan Frères & C°. Description des Biens à vendre. Commune d'Evergem (Doornzele)

LOT UN

Une vaste usine et terrain à Evergem (Doornzele), entre le canal de Terneuzen et le chemin de fer de Gand à Terneuzen, avec le reliquat d'outillage pour l'emmagasinage, le raffinage, la distillation, le soutirage des essences, benzines, pétroles et substances similaires, comprenant notamment:

A) Bâtiments de force motrice avec chaudières à foyers intérieurs ondulés, machine à vapeur horizontale de vingt cinq chevaux (construction Van Coppennolle à Berchem).

Vaste magasin avec sous-sol et salles d'expédition. Bâtiments pour distillation et raffinage avec les canalisations reliant toutes les parties de l'usine. Tanks et réservoirs en leur état actuel. Habitation de concierge (endommagée) bureau, écurie et remisage, garage.

B) Le raccordement de la dite usine au chemin de fer de Gand à Terneuzen, jusqu'à la station de Doornzeele.

C) Une maison d'habitation (villa endommagée) avec serre, jardins, verger et terres attenantes.

Le tout connu au cadastre section A, numéros 1022, 1176/a, 1184/e, 1184/h, 1044/c, 1174/i, 1175/f, 1174/g, 1174/h, 1174/k, 1174/m, 1174/n, une contenance totale de 3 hectares quatre vingt sept ares dix centiares.

Prisée d'arbres: 1120 francs, à payer en sus du prix d'adjudication.

LOT DEUX

Une parcelle de terre plantée d'osiers, attenante aux terrains servant de dépôts d'essence, connue au cadastre section A, numéro 994, avec une contenance de 52 ares 10 centiares.

Prisée des osiers 275 francs, à payer en sus du prix d'adjudication.

LOT TROIS

Une parcelle de terre plantée d'osiers, située comme la parcelle ci-dessus, connue au cadastre section A, numéro 1180/d, avec une contenance de 17 ares 90 centiares.

Prisée des osiers: 150 francs à payer en sus du prix d'adjudication.

LOT QUATRE

Un terrain industriel, sis à Evergem, entre le canal de Terneuzen et l'ancien bras de ce canal, connu au cadastre section A, numéros 1149/b, 1151/c, 1151/d et 1153/b, avec une contenance de 2 hectares 63 ares, 30 centiares.

²⁵ Oscar Marin en Aimé Sudan zijn op het kerkhof van Evergem-Doornzele begraven.

Armand Sudan (zoon van Jos. Sudan) 1896 - 1968

Na de dood van zijn vader Jos. Sudan woonde hij gedurende de oorlogsjaren 1914-1918 bij zijn oom Evariste Sudan in de Hoogstraat.

Van 1919 tot 1923 was hij uitbater van een handelsbedrijf in koloniale waren in Berck (Pas-de-Calais, Frankrijk).

Kwam terug naar Gent en richtte een handel in petroleumproducten op zijn eigen naam met adres in de Scheldestraat te Sint-Amandsberg.

Vanaf 1926 was hij in dienst van de *Continental Petroleum C°*, later overgenomen door *Texas Oil C°* en nadien door *Caltex Petroleum C°*.

Gedurende de Tweede Wereldoorlog was hij actief als gewapend weerstander.

Van 1944 tot 1957 werkte hij terug voor *Caltex Petroleum C°*.

Aimée Sudan (zoon van Oscar-Marin Sudan) 1915-1995

Woonde met zijn moeder in Terdonck (*op den dries*) in de geërfde vakantievilla van zijn grootvader Evariste Sudan. Hij werd priester in 1940 en was onderpastoor in Oostwinckel - Destelbergen - Erembodegem - Lebbeke en pastoor in Everbeek (1964).

Yvonne Sudan (dochter van Maurice Sudan) 1909-1997

Was tot 1969 directrice van de lagere meisjes secundaire afdeling van de vroeger befaamde *English Club* Savaanstraat Gent (nu Provinciaal Handels- en Taalinstituut).

Oscar Sudan (zoon van Armand Sudan) 1927

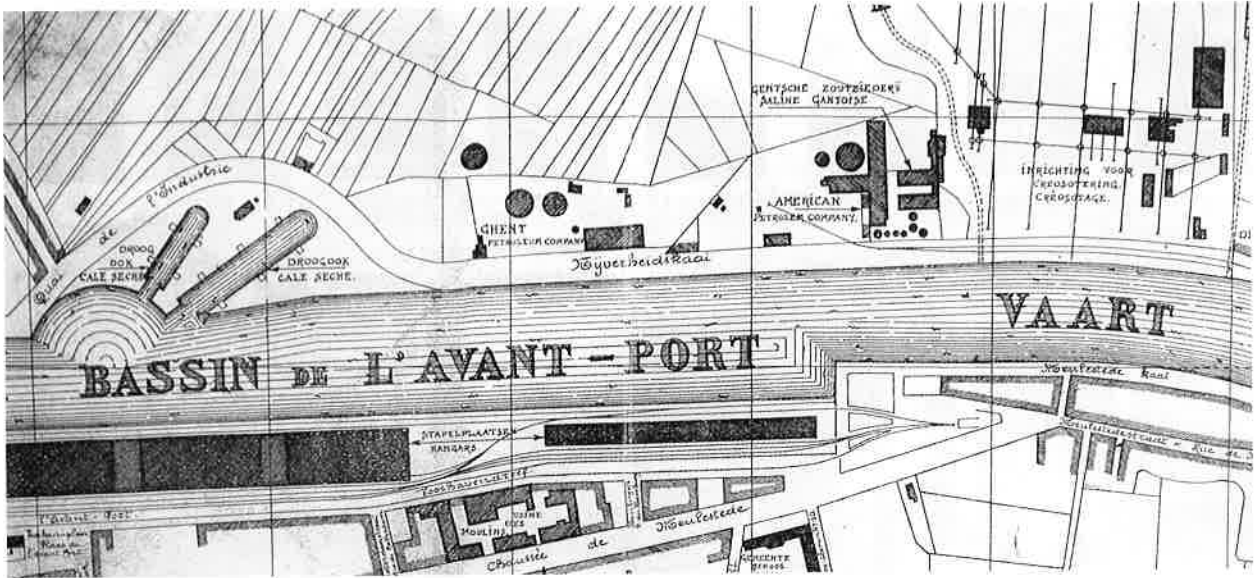
Voelde zich op zijn beurt aangetrokken door het petroleummilieu waarin hij 20 jaar werkzaam zou blijven (1952-1972).

Kreeg een opleiding in *petroleum business* in de Verenigde Staten van Amerika.

Werkte voor diverse internationale petroleumgroepen van commercieel medewerker tot regionaal directeur in Luik en nadien als bestuursassistent voor Benelux in Den Haag (Nederland).

Na 1972 werkte hij op Europees vlak als commercieel verantwoordelijke voor verschillende kunststoffabrikanten tot 1990.

Zijn kinderen zijn respectievelijk: Olivia Sudan, docent in het hoger secundair onderwijs (vak: geschiedenis), Benoît

Drie petroleumgebonden nijverheden anno 1912 langs de Wiedauwkaai: de installaties van Ghent Petroleum C°, American Petroleum C° en de creosoteerwerf van de spoorwegen
(verzameling MIAT, Gent)

Sudan, verantwoordelijk functionaris op het ministerie van Onderwijs; Dorothée Sudan, dochter van Benoît en geboren in 1991 is de laatste afstammeling.
De familiegeschiedenis van de Sudan's, waarvan de Gentse periode de belangrijkste is, loopt geografisch en genealogisch van de streek van Doornik naar Ronse, Gent, Berck (FR), Oostende, Brussel, Arlon, Luxemburg, Waterloo, Luik, Wavre.

²⁶ **Stamboom** (vet = personen werkzaam in de petroleumsector)

Pierre Sudan (°24.11.1827 +12.01.1901)		
Jos(eph) Sudan (°28.07.1862 +02.08.1910)	Evariste Sudan (°10.02.1854 +14.11.1931)	
Armand Sudan (°28.06.1896 +07.04.1968)	Maurice Sudan (°10.07.1879 +10.01.1953)	Oscar-Marin Sudan (°19.01.1878 +29.03.1921)
Oscar Sudan (°23.07.1927)	Yvonne Sudan (°21.11.1909 +23.08.1997)	Aimé Sudan (priester) (°16.08.1915 +10.03.1995)
Benoît Sudan (°22.07.1960)	Olivia Sudan (°07.08.1954)	
Dorothée Sudan (°14.05.1991)		

Wat overblijft van de Ghent Petroleum C°: het site aan de Wiedauwkaai (huidige toestand) en de woning van Jos. Sudan (Tussen 't Pas, rechts)
(verzameling Sudan, Wavre)

Tijdschrift voor
Geschiedenis van Techniek en Industriële Cultuur

Driemaandelijks tijdschrift
 2e jaargang - nr. 4
 Winternummer
 december, januari
 februari 1983-1984
 SPECIAAL TEXTIELNUMMER

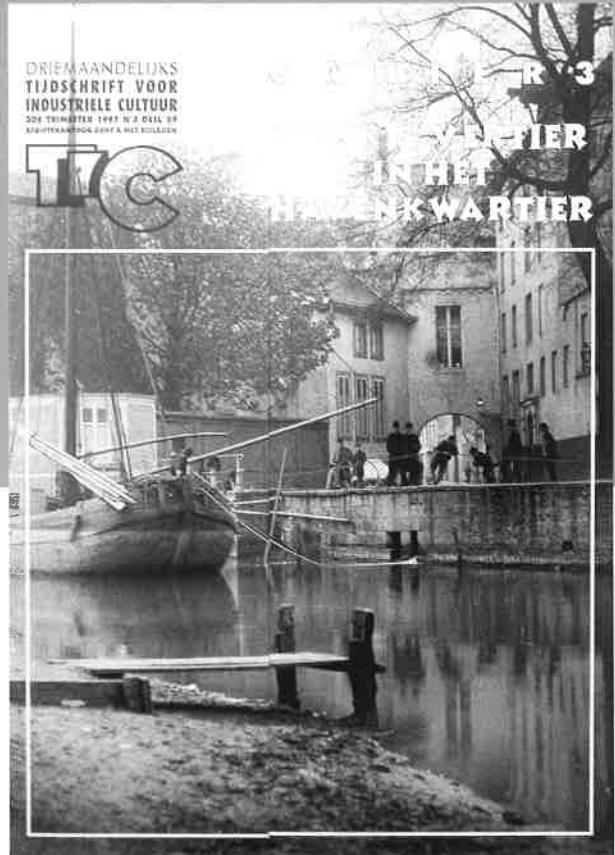
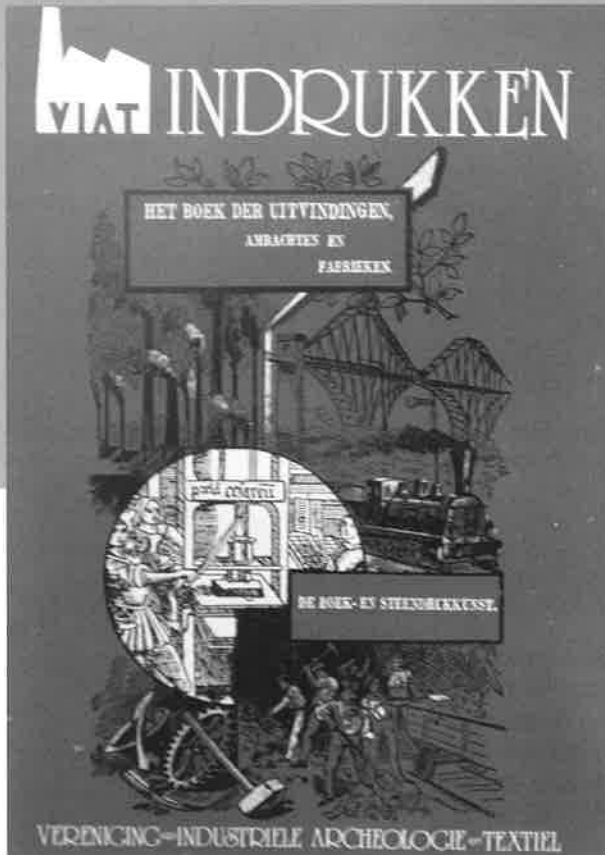
Vereniging voor Industriële Archeologie en Textiel

Tijdschrift voor
**Geschiedenis van Techniek
 en Industriële Cultuur**

**Vereniging voor Industriële
 Archeologie en Textiel**

Driemaandelijks tijdschrift
 deel 2 - 2e jaargang - nr. 4
 winter - 1984-1985

“... verwijst TIC niet naar de industriële archeologie.

TIC moet blijven ... “ *

een opinie van de lezers over de voorbije twintig jaar tijdschrift

De enquête

Het totaal aantal VIAT-leden en abonnees is 440 voor het jaar 2002.

De enquête werd verdeeld onder 219 gewone leden, 16 ereleden, 36 steunende leden en 51 duodelen (2 leden per huisgezin) en 38 gratis abonnementen, een 360 exemplaren.

Daarnaast heeft VIAT nog zo'n 29 ruilabonnementen. Tachtig van de aangeschrevenen vulden ze effectief in (22%), bijna een kwart van het totaal.

Met het laatste nummer van 2002 sluit TIC een bewogen periode af. Na deel 80 bestaat het tijdschrift - met vallen en opstaan - precies 20 jaar! Hier is enig feestgedruis wel op zijn plaats...

Met dit vooruitzicht besloten we begin 2002 om de lezer zelf aan te spreken, te vragen wat zij/hij van het aangeboden tijdschrift dacht en waar de knelpunten zaten. Wat men verbeterd wilde zien - in de mate van de financiële mogelijkheden -, wat men juist goed vond en wat er verder in de toekomst van het tijdschrift nog verwacht werd.

Van de gelegenheid gebruik makend, peilden we ook naar een paar andere activiteiten van VIAT/MIAT zoals de Zondagen van Ons Industrieel Verleden, de activiteiten tijdens de Gentse Feesten of nog de Cinema op Zondag.

We willen u al deze bedenkingen en opmerkingen niet onthouden. Het is tenslotte voor en door u dat dit tijdschrift al die jaren lang heeft standgehouden ondanks de toch moeilijke materie dat het behandelt en de eerder geringe belangstelling van het grote publiek voor de industriële cultuur.

Gerda Verheeke,
architect, medewerker vzw VIAT

Verwerking van de enquête

1. Identificatiegegevens

Geslacht:

De grote meerderheid van de leden (73,75%) zijn mannen. In vergelijking met de steekproef gehouden in 1987 is er evenwel vooruitgang te bespeuren. Toen bestond het percentage mannelijke leden uit 92%! Dat er veel meer 'vrouwenonderwerpen' in het tijdschrift worden behandeld kan een rol spelen, maar ook dat vrouwen zich meer en meer voor industriële archeologie en cultuur gaan interesseren. En is het accent in de behandelde onderwerpen van zowel tijdschrift, wandelingen als tentoonstellingen enigszins verschoven van uitsluitend het zuivere technische naar het sociale en de geschiedenis van het dagelijks leven.

Ook de diversiteit aan onderwerpen is vergroot. De industriële archeologie heeft haar werkkterrein gevoelig uitgebreid. Mondelinge geschiedenis, kinderarbeid, vrouwenarbeid, levensomstandigheden ... vinden uitvoerig hun weerslag in tentoonstellingen, wandelingen, voordrachten en tijdschrift, kortom in alle activiteiten van MIAT en VIAT.

Leeftijd:

Een kleine groep (3,75%) van 21 tot 35-jarigen die

aan het begin staan van hun carrière is aangesproken door de industriële archeologie. Vanaf 36 tot 50 is dat al 25%. De grootste groep situeert zich in de leeftijdscategorie van 51 tot 65 jaar (43,75%). Om na 65 jaar terug te vallen op 27,5%. Deze laatste groep bestaat niet uitsluitend uit oude trouwe leden, ook nieuwe leden worden in deze groep geworven.

Beroep:

Merkwaardig is dat veel respondenten hun beroep niet wensten in te vullen (61,25%). Van de 38,75% die dit wél deden is het grootste gedeelte uit het onderwijs (7,5%) of kwam uit het onderwijs (3,75%) en is (6,25%) gepensioneerd, gevolgd door de groep ambtenaren (5%). Voor de rest heeft men een waaier aan beroepen, gaande van zelfstandige tot directeur of accountant, maar wel uit het midden en hoger kader. Er is geen lijn te trekken tussen de interessesfeer en het beroep. De industriële archeologie is over het algemeen een passie of interesse vanuit de vrije tijd. Bij de opgegeven beroepen vindt men slechts twee historici terug. MIAT-VIAT-TIC is dus inderdaad uitgegroeid als instrument om de industriële archeologie bij een breder publiek te introduceren.

2. Hoe leerde men MIAT- VIAT-TIC kennen?

Wat verheugend is dat een groot deel (40%) VIAT leerde kennen via een museumbezoek aan het MIAT, gevolgd door diegenen die zelf contact hebben opgenomen (31,25%). Natuurlijk is uit het laatste niet op te maken waarom ze contact opnamen, of hoe ze wisten contact op te nemen. Toch nog 15% leerde ons via de pers kennen. Dat zij het MIAT leerden kennen via de pers en niet het VIAT lijkt me waarschijnlijk omdat de vereniging al jaren geen publiciteit meer in kranten of andere media voert, zichzelf ook niet in de belangstelling werkt en een *lower profile* aannam ten opzichte van het museum in plaats van zich als afzonderlijke vereniging te profileren. In dat kader is de bemerking dat velen VIAT en TIC leerden kennen via een museumbezoek ook duidelijk. Opmerkelijk is wel dat de Gentse Feesten niet zo'n grote rol spelen als wel verwacht: slechts 13,75% kwam op die manier in contact met ons. Men zou denken dat de grote toeloop tijdens het Middeleeuws Ontbijt voor nieuwe leden zou zorgen, maar blijkbaar is dit toch een ander publiek dat niet 'blijft hangen'.

3. Waarom werd men lid?

Het leeuwenaandeel van de antwoorden op deze vraag is uit interesse (81,25%) al dan niet in combinatie met uit sympathie (37,5%). Een verrassend groot aantal (36,25%) deed het om TIC te ontvangen, ondanks er voor het tijdschrift praktisch nooit publiciteit wordt gemaakt. TIC is ook de belangrijkste gevonden activiteit van VIAT (zie later). De andere activiteiten van VIAT en MIAT scoren ook behoorlijk (22,5%) en wil 28,75% het museum vooruithelpen - toch één van de oorspronkelijke doelstellingen van de vereniging. Meestal combineren de antwoorden meerdere redenen - uit sympathie en interesse; uit interesse en om het museum te helpen; om het tijdschrift en de andere activiteiten van VIAT... en zo verder. De meeste leden zijn dus uit belangstelling voor de industriële archeologie lid geworden en dat is zeker positief.

4. Welke activiteiten interesseren de leden het meest?

Hier scoort het tijdschrift meer dan behoorlijk. Alhoewel toch nog wel 45% lid zou blijven moest het TIC verdwijnen ziet niet minder dan 90% van de leden het tijdschrift als dé belangrijkste activiteit van de vereniging. Daaruit kan men besluiten dat het tijdschrift ondertussen de grootste schakel is geworden tussen de geïnteresseerden en de vereniging of het museum. Veel leden wonen niet in Gent of omstreken en zien de publicatie als voornaamste troef om toch in contact te blijven met vereniging en museum. De Laatste Zondagen van Ons Industrieel Verleden scoren ook erg hoog (53,75%) in vergelijking met de filmzondagen (12,5%) en zeker met de nieuwste initiatieven zoals de textielzondagen (6%) of de leeszondagen (6%). Natuurlijk speelt tijd hier een belangrijke rol in. De Zondagen zijn immers reeds lang ingeburgerd: VIAT/MIAT organiseert al sinds 1993 lezingen of wandelingen op de laatste zondagmorgen van elke maand. Het filminitiatief is veel jonger: pas vanaf 1999 wordt elke tweede zondag van de maand een film vertoond in het Art Decozaaltje van het museum. En de textiel- en leeszondagen zijn slechts dit jaar gestart zodat ze in feite niet mee kunnen tellen in de statistieken. Toch is het hoopgevend dat deson-

danks toch een 6% van de leden ook de weg naar dit nieuw initiatief weet te vinden. Nog eens 16,25% kent ook andere activiteiten van MIAT en VIAT: tentoonstellingen vooral en themawandelingen en bezoeken.

5. Wat vindt men inhoudelijk van TIC?

Ruim 78,75% vindt het tijdschrift boeiend en 52,50% vindt het ook vlot leesbaar. Bij de meeste respondenten gaan boeiend en vlot leesbaar samen. Onze doelgroep is duidelijk tevreden over wat in het TIC wordt behandeld en ook de manier waarop. Slechts 6,25% vindt het te wetenschappelijk, 2,5% denkt dat het saai is en 3,75% stipt het als moeilijk leesbaar aan. Eén iemand vindt het dan weer te gemakkelijk (het beroep werd niet vermeld maar de man is te situeren in de leeftijdsgroep van 35 tot 50 jaar) en één iemand uit dezelfde leeftijdscategorie poneert dat het te technisch is en slecht geschreven. Al bij al is slechts een kleine minderheid van de ondervraagden min of meer mistevreden, we kunnen dus stellen dat we op de ingeslagen weg mogen verdergaan (zie ook de reacties op de themanummers verder). In feite zijn deze cijfers niet verwonderlijk, wie niet tevreden is blijft immers geen lid...

6. Wordt het tijdschrift effectief gelezen?

Een ruime helft van de respondenten - 53,75% - leest het tijdschrift grondig en 43,75% leest alleen datgene wat hem/haar interesseert, hier en daar in combinatie met even doorbladeren - een kleine groep van 10%. De laatste groep werd vooral lid om het museum te steunen en heeft dus andere prioriteiten. Maar er is niemand die het tijdschrift niet bekijkt. Het wordt dus druk gelezen (97,5%!), niet verwonderlijk als men voorgaande cijfers bekijkt waarop TIC als belangrijkste activiteit van MIAT-VIAT wordt aangewezen.

7. Vormgeving van het TIC

De vormgeving wordt door 50% als zeer goed omschreven en door 43,75% als goed. Minder goed scoort 5% en slechts één respondent bestempelt het als slecht - hoewel hij het hier alleen over de vier kolommen geeft, de rest van de vormgeving vindt hij in orde. Tien van de tachtig leden (12,50%) hebben opmerkingen over die vier kolommen. De rest schijnt deze vorm van lay-out te appreciëren hoewel slechts een enkele expliciet de 4 kolommen als vlot leesbaar bestempelt. Bijna iedereen plaatste kanttekeningen bij zijn visie op de vormgeving. Niemand heeft opmerkingen over het lettertype, integendeel. Het wordt als goed leesbaar ervaren. Ook de iconografie wordt gewaardeerd. Meestal wordt de lay-out en het systeem van mappen hoogst geapprecieerd. Slechts vier respondenten op tachtig (5%) zijn ontevreden over het systeem van mappen. Ze worden door het overgrote deel als handig en origineel, het te bewaren waard ervaren. Alle reacties zijn terug te vinden in het navolgende addendum.

8. Het systeem van themanummers

Een grote meerderheid (87,50%) is gewonnen voor het systeem van themanummers zoals het sinds de invoering van de cahiers stelselmatig is toegepast. Een 10% zou liever onderwerpen van verschillende aard per nummer behandeld zien en 2,5% heeft een

afwijkende mening, één lid stelt een combinatie van themanummers én een aantal losse artikels voor. En omdat de themanummers ook een goed alibi zijn om als begeleidende catalogus bij MIAT-tentoonstellingen te fungeren kunnen we gerust dit systeem verder hanteren.

Misschien met een bijlage waarin diverse actualiteiten, museumnieuws en aanwinst- en vondstmeldingen zijn opgenomen zoals we ook één keer per jaar de bibliografie van de industriële cultuur opnemen. In TIC 78 is daartoe reeds een aanzet gegeven. Het themanummer over de binnenscheepvaart behandelt ook de touwslagerij, de Gentse Bargie en geeft bovendien een overzicht van artikels over de scheepvaart in diverse publicaties verschenen, mét een korte inhoud en uit uitgebreide 'webografie'. Een initiatief dat onze lezers zeker zullen weten te appreciëren.

9. Blijft men lid als het TIC verdwijnt?

Minder dan de helft van de VIAT-leden (45%) zou dit effectief ook blijven indien het TIC zou ophouden te verschijnen. Verder zou een 12,5% dat ook blijven doen maar zet er een grote 'ja, maar' bij en 42,5% geeft zijn lidmaatschap radicaal op.

Het is dus belangrijk dat dit communicatiemiddel tussen VIAT en MIAT én het publiek blijft bestaan. Zo verwoordt iemand het mooi dat tussen alles dat via het internet wordt aangereikt het "een verademing af en toe een *echt* tijdschrift in handen te krijgen". Het tijdschrift is voor de meeste respondenten waardevol genoeg om te bewaren, te klasseren en later nog te raadplegen.

Men moet er dus terdege rekening mee houden dat indien we het TIC opgeven, ook een groot deel van de leden direct, en waarschijnlijk een ander deel op een later tijdstip zal afhaken.

VIAT zal dus de inspanning moeten leveren het magazine verder te blijven uitgeven. De financiële last zou kunnen worden gespreid over diverse bronnen van inkomsten zoals het ronselen van publiciteit, het aanvragen van subsidies, het zoeken naar mecenaat, oprijven van het aantal leden...

Het is daarenboven jammer dat we alle sponsors die we hadden in het verleden hebben opgezegd. Misschien kunnen die terug worden aangeschreven om toch weer een publiciteit in het tijdschrift te overwegen.

10. Het zoeken naar andere communicatievormen

Van de 80 respondenten hadden er 17- zo'n 21,25% - ideeën over andere vormen van communicatie. Zoals te verwachten viel, stelden de meeste een elektronische nieuwsbrief voor en/of een eigen website.

Alhoewel de elektronische markt op het ogenblik slechts 10% geïnteresseerden bereikt, is het een groeiende markt. De boot mag dus niet worden gemist...

Die elektronische nieuwsbrief zou met een minimum aan inspanningen kunnen worden verwezenlijkt. Nu al moet toch iedere maand de brief van de *Laatste Zondagen* en een *Spantje* of affiche worden ontworpen met een korte inhoud van het geboden onderwerp. Omdat al geopperd werd in het tijdschrift vóór de artikels een korte inhoud ervan weer te geven, kunnen deze ook in de nieuwsbrief worden opgenomen. Ook zou bij het website van MIAT een aparte pagina voor VIAT kunnen ontworpen worden waar die korte inhouden, het nieuws, de aankondigingen van lezingen, wandelingen, workshops zijn opgenomen.

Website en nieuwsbrief zouden alvast voor publiciteit voor MIAT-VIAT-TIC zorgen.

In elk geval moet wat voor andere vorm van communicatie dan ook volgens de respondenten steeds de industriële cultuur in al zijn aspecten belichten, dat ligt nu eenmaal in hun interessesfeer en daarvoor zijn ze dan ook lid geworden.

11. Het volgen van de andere activiteiten

Het 'soms' bijwonen van de *Laatste Zondagen van Ons Industrieel Verleden* scoren het hoogst met 45%, 18% komt vaak en 2,5% altijd. Toch nog zo'n 30% komt nooit, en daar zijn het gebrek aan tijd (10%) en de afstand van de woonst naar het museum (13,75%) de grootste oorzaken van.

Het ligt dus zeker niet aan de behandelde onderwerpen. Deze activiteiten kunnen dus gerust in de toekomst verder gezet worden, er is een publiek voor. Toch moet men overwegen zich niet te beperken tot een mailing naar de leden, maar stelselmatig de activiteiten laten opnemen in huis aan huis bladen, pers, Gent on line en zo verder. De zondagen mikken op een overwegend Gents publiek (te ver voor veel leden - zie hoger) dus kan men zich beperken tot de plaatselijk pers.

(Deze opmerking geldt ook voor de andere activiteiten die op zondagen worden gehouden. De grootse reden om niet te komen is altijd de afstand tussen woonst en museum.)

De *Film op Zondag* wordt door 25% van de leden soms bijgewoond, 1,25% vaak en 2,5% altijd. Toch blijkt 71,25% de weg naar het Art Deco filmaaltje van het MIAT niet te vinden. 3,25% van de respondenten geeft terug het gebrek aan tijd op en 13,75% de afstand tot de woonst. Een enkeling vindt de zaal te klein (ook een reden voor een mevrouw die bang is zich nodeloos te verplaatsen wanneer blijkt dat bij aankomst de zaal vol zit) maar er zijn ook een paar die er de interesse niet voor opbrengen - waarschijnlijk legt men de link tussen cinema en industriële cultuur niet.

De *cursussen, workshops en dergelijke* kennen het minste succes. Liefst 83,7% volgt die nooit, meestal wordt daarvoor geen reden opgegeven. Misschien leeft het bij de leden wel zoals een man formuleerde: "mijn inziens meer bestemd voor jongeren". Als dit de reden zou zijn moet dringend werk worden gemaakt aan de verandering van het imago dat rond deze activiteiten hangt. Maar meestal zal het wel zo zijn dat ook hier het gebrek aan tijd en de afstand een rol speelt.

Aan de activiteiten van de *Gentse Feesten* in juli nemen dan weer meer leden deel: zo'n 37,5% komt soms en zelfs 12,5% doet dit altijd. Slechts 26,25% springt om diverse redenen tijdens deze feesten nooit eens het museum binnen.

12. Leeft de wens dat VIAT en MIAT ook andere activiteiten zou organiseren?

Zo'n 30% van de geënquêteerden ziet dat wel zitten. Vooral dagtrips, nog meer wandelingen en bezoeken aan industriële sites en musea, zelfs uitstappen naar het buitenland worden gesuggereerd.

Met het oog op de studiedagen die recent in het MIAT worden georganiseerd is de reactie van de respondent die meer studiedagen wenst een opsteker. Maar men vraagt ook meer activiteiten omtrent de

industriële cultuur van Gent en omstreken, en sensibiliserende campagnes rond dit (snel verdwijnende) erfgoed. Men herinnert zich nog dat dit in de beginjaren van MIAT en VIAT veel meer het geval was...

28,75% vindt dan weer dat er meer dan genoeg activiteiten worden georganiseerd, dat het aanbod ruim volstaat en 41,25% heeft daar geen mening over. En aanwezig zijn op het web scoort ook behoorlijk zoals we eerder zagen.

Remedies voor een betere naam bekendheid

Er zou een gedegen publiciteit moeten gevoerd worden om de vereniging, zijn publicaties, wandelingen, voordrachten, workshops bij een breder publiek bekend te maken.

Omdat toch een groot aantal leden lid is geworden via een museumbezoek is het aangewezen ook in het museum zélf meer publiciteit rond dit gegeven te voeren. Nu ligt bijvoorbeeld aan de balie of in de museumwinkel een enkele folder, is er nauwelijks verwijzing naar bovenstaande activiteiten zoals bijvoorbeeld in de vorm van een affiche, een display en zo verder.

Verder moet de pers frequenter bespeeld worden. Het MIAT zelf voert daar een gedegen politiek in. In het advertentieblad, op AVS - de regionale televisie -, op het website van de Stad Gent, in het programma-boekje van de Gentse Feesten - regelmatig duiken de activiteiten van het museum op.

Op het website van MIAT zelf worden de activiteiten van VIAT met moeite aangehaald, de onderwerpen waarover het gaat worden niet even belicht of zo. En voor het tijdschrift wordt al helemaal geen publiciteit gevoerd. Eén lijntje over de vriendenkring is alles wat men daar terugvindt. Niets over het doel van VIAT, niets over de activiteiten of de publicaties. Omdat VIAT toch een vriendenkring bij het museum is kan men verwachten dat er wat meer aandacht aan besteed wordt. Men weet zelfs niet dat men zich op een tijdschrift kan abonneren of, omgekeerd, men recht heeft op het tijdschrift als men lid wordt. Vooral omdat VIAT sterk op zijn leden en vrijwilligers steunt en er dringend nood is aan 'nieuw bloed'.

Maar er zou in de eerste plaats dringend werk moeten gemaakt worden van de public relations in al haar aspecten. Bij elk evenement, bij elke nieuwe aflevering van TIC zou stelselmatig een persbericht de wereld in moeten worden gezonden.

Als men werk maakt van een elektronische nieuwsbrief zoals de respondenten vragen kan dezelfde tekst voor velerlei doeleinden gebruikt worden: zowel voor die brief zelf, het sturen van een exemplaar op papier voor leden die niet op het net zijn aangesloten, het opnemen van de tekst op de MIAT site, het sturen ervan naar de pers, radio, televisie.

Daarbij hoeft men geen rekening te houden met een bepaald publiek. Het publiek is ruim: zowel jongeren als ouderen uit allerlei beroepen zijn geïnteresseerd in de industriële cultuur. Dat men nu een overwegend aantal leden uit de categorie van 50 tot 65-jarigen heeft is misschien te wijten omdat die 'oudere jongeren' bij het begin van prepensioen of pensioen opeens over meer tijd beschikken en wat meer aan cultuur

gaan doen. Alleszins kan dat zoveel mensen VIAT en TIC leerden kennen via een museumbezoek daarvoor de verklaring zijn.

De opinie van het huidige publiek

Concluderend kunnen we stellen dat de respondenten vragen het tijdschrift in zijn huidige vorm te behouden - het is te zeggen gedrukt, met themanummers en in mappen (bijna de helft van de leden zegt zijn lidmaatschap op bij het verdwijnen van TIC!) - maar daarnaast ook wel andere vormen van communicatie zien zitten: een elektronische nieuwsbrief, een eigen website.

Meestal is men meer dan tevreden over het aanbod aan evenementen. Alleen zouden uitstappen naar industriële sites en musea - analoog met wat in de Gentse Vereniging voor Stadsarcheologie gebeurt - ook wel gemaakt worden. Een enkeling wil dat er weer wat meer aandacht aan het (vlug verdwijnend) industrieel erfgoed wordt besteed zoals dat in de pioniersjaren van MIAT-VIAT wél het geval was. Het organiseren van cursussen, workshops en dergelijke meer schijnt aan het MIAT-VIAT publiek blijkbaar niet besteed

De tentoonstellingen in het MIAT genieten wél een ruimere aandacht.

De Gentse Feesten scoren ook behoorlijk hoog.

Slechts een kwart van de respondenten volgt nooit de activiteiten tijdens de Gentse Feesten, uitzonderlijk iets omdat toch veel leden buiten de stad wonen. Ook al omdat de afstand tussen woonst en museum voor het niet bijwonen van wat georganiseerd wordt tijdens het jaar als grootste hinderpaal wordt ervaren.

Met alle op- en aanmerkingen van de respondenten zullen we in de mate van het mogelijke het volgend decennium rekening houden.

Dan zal het tijd zijn voor een nieuwe evaluatie door - laat ons dat hopen - een volgende generatie die de fakkel van ons zal hebben overgenomen.

En zoals een lezer dit zo treffend uitdrukte:

"... verwijst TIC niet naar de industriële archeologie. TIC moet blijven".

Het is aan u, sympathisant, dat dit dan ook werkelijk gebeurt...

De enquête zelf: cijfergegevens

1. Identificatiegegevens

<u>geslacht</u>		
<u>mannelijk</u>	59	(73,75%)
<u>vrouwelijk</u>	21	(26,25%)

<u>leeftijd</u>		
21 tot 35	3	(3,75%)
36 tot 50	20	(25%)
51 tot 65	35	(43,75%)
boven 66	22	(27,5%)

<u>beroep</u>		
leraar	6	(7,5%)
zelfstandige	2	(2,5%)
ex-lerares	3	(3,75%)
koerierster	1	(1,25%)
bediende	2	(2,5%)
gepensioneerd	5	(6,25%)

ambtenaar	4	(5%)
eindredacteur	1	(1,25%)
tuinier	1	(1,25%)
kunsthistoricus	1	(1,25%)
werfleider	1	(1,25%)
directeur	1	(1,25%)
accountant	1	(1,25%)
textielkunstenaar	1	(1,25%)
wetenschappelijk vorser	1	(1,25%)

49 hebben geen beroep ingevuld (61,25%)

2. hoe leerde u het VIAT kennen?

vrienden	10	(12,5%)
pers	12	(15%)
leden	3	(3,75%)
museumbezoek	32	(40%)
Gentse Feesten	11	(13,75%)
zelf contact genomen	25	(31,25%)
school	2	(2,5%)
eigen vereniging	7	(8,7%)
Heemkundige Kring Breesgat Brasschaat		
Heemkundige Kring Het Land van Nevele		
Industriële Archeologie Vereniging		
ACV		
De TRAP vzw		
KVIV		
GVSA		
andere	6	(7,5%)
- via gemeenteraad		
- via VUB professor Scholliers		
- via een stand van VIAT op		
opendeurday bij Monsanto		
- via bibliografische referenties		
- via de eerste wandelingen van MIAT		
- via opleiding Universiteit Gent,		
vakgroep Nieuwste Geschiedenis		
(WIARUG)		

3. waarom bent u lid geworden?

uit sympathie	30	(37,5%)
uit interesse	65	(81,25%)
om te tijdschrift TIC	29	(36,25%)
om andere activiteiten	18	(22,5%)
om MIAT te helpen	23	(28,75%)
andere	4	(5%)
- lid sedert start VIAT		
- ruilabonnement		
- interesse in Industriële Archeologie		
- vind het nodig MIAT-VIAT-TIC te doen kennen in		
Brussel en Wallonië		

4. welke activiteiten interesseren u het meest?

tijdschrift TIC	72	(90%)
laatste zondagen industrieel verleden		
filmzondagen	43	(53,75%)
textielzondagen	10	(12,5%)
leeszondagen	5	(6%)
cursussen	5	(6%)
Gentse Feesten	4	(5%)
andere	18	(22,5%)
- tentoonstellingen		
- museum		
- themawandelingen		

- onderzoek over ons industrieel verleden
- bezoeken
- alles
- textiel op zich

5. wat vindt u inhoudelijk van TIC

te wetenschappelijk	5	(6,25%)
saai	2	(2,5%)
boeiend	63	(78,75%)
vlot leesbaar	42	(52,5%)
moeilijk leesbaar	3	(3,75%)
te gemakkelijk	1	(1,25%)
anders	4	(5%)
- leerrijk - verrijkend		
- wat meer industriële archeologie in Wallonië?		
- soms te gespecialiseerd		
- te technisch en slecht geschreven		

6. leest u het tijdschrift

even doorbladeren	8	(10%)
grondig	43	(53,75%)
wat me interesseert	35	(43,75%)

7. wat vindt u van de vormgeving van het tijdschrift

<u>zeer goed</u>	40	(50%)
- goed leesbaar lettertype zelfs op gekleurde achtergrond, tekstschikking in snelle kolommen		
- verzorgde interessante illustraties, duidelijk leesbaar		
- handig, overzichtelijk, illustraties		
- lettertype - algemene vormgeving		
- wat mij betreft dik in orde, moet niet veranderd worden		
- goed lettertype, interessante illustraties, overzichtelijke vormgeving		
- geen opmerkingen		
- mooie uitgaven - mapje zeer gemakkelijk (handig). Misschien iets bredere kolommen		
- prachtige lay-out		
- zeer goed geïllustreerd, soms wat 'te'		
- vier kolommen is eerder ongewoon maar het gaat perfect. Systeem van mappen is soepel bruikbaar voor allerhande bijvoegsels en oogt mooi. Zou drie kolommen niet vlotter gaan?		
- voor illustraties, grafieken en teksten zeer goed, alleen bij reproductie van oudere teksten is het soms moeilijk lezen		
- duidelijk en mooie illustraties, ruim en duidelijke besprekingen		
- niet te zwaar, goede illustraties. Voor de Heemkundige Kring is het systeem van de cahiers gemakkelijk (opzoeken - thema's...)		
- verzorgde illustraties - liever geen mappen: onhandig		
- klaar, duidelijk, interessante illustraties		
- makkelijke leesbare lay-out, veel foto's		
- de bijdragen zijn gewoonlijk wetenschappelijk ondersteund en er is gewoonlijk een uitgebreide literatuuropgave. Het fotomateriaal (de afdruk) is veel verbeterd in vergelijking tot de oeruitgaven. Lettertype: OK. Mappen en cahiers: goed. Betiteling: OK. Illustratiegegevens soms vaag. Algemene vormgeving: goed		
- het is leerzaam, modern opgevat en aangenaam om lezen. Voor mij moet dit niet veranderd worden in principe. Misschien is het soms wenselijk een korte uitleg te voorzien in verband met één of ander moeilijk woord		

- vier kolommen vlot leesbaar zoals magazine of krant
- overzichtelijk, verzorgd en origineel
- originele vormgeving; plezierige aanblik. De 4 kolommen maken een enigszins brokkelige indruk; 3 kolommen misschien? Verder geen veranderingen AUB
- handig en gemakkelijk te klasseren
- zeer verzorgd. De mappen en hun inhoud zijn het bewaren waard
- goede reproducties, kloek formaat, papierkwaliteit + inhoud! Cahiers: prima
- goede en duidelijke tekeningen en illustraties naast een wetenschappelijk onderbouwde tekst
- details uitgewerkt
- zowel de illustratie als het systeem van mappen is zeer lovend
- uniek lay-out concept
- is uitgegroeid van een eenvoudig 'blaadje' tot een mooi en interessant tijdschrift. Alles OK. Voor mij buitengewoon boeiend daar het merendeel van mijn beroepsactiviteiten in de sector textiel en breigoed nijverheid geschieden en het voor mij meestal gekende toestanden behandelt
- alles zeer goed!
- lettertype niet te klein, betiteling goed - systeem map praktisch om nota's bij te brengen
- duidelijk te lezen, aangenaam lettertype, degelijk papier, goede lay-out

goed 35 (43,75%)

- maar in de huidige vorm moeilijk in een verzameling te plaatsen
- overzichtelijk - mooi om te bewaren
- alles is duidelijk te lezen en het samenstellen van cahiers lijkt me heel goed om ze te bewaren - ze bergen goed op en de informatie per onderwerp zit dan samen gebundeld
- moet 'moderner' van lay-out
- modern, eigentijds
- meer kleurfoto's waar mogelijk
- themaboek: uitstekend. Minder geslaagd is het kaftje rond het tijdschrift. Kan de tekening niet gebruikt worden als kaft van het tijdschrift zoals vroeger?
- zeer goede vormgeving
- alleen de kolommen lezen wat moeilijk
- mappensysteem is OK, bladspiegel mag rustiger
- leesbaar, rijk geïllustreerd, kaften zijn mooi maar minder nuttig
- overzichtelijk, vermelding bronnen voor mensen die zich verder willen informeren; documentatie van bepaalde onderwerpen
- mooi en origineel gemaakt
- positief: goede illustraties, boeiende teksten. Negatief: te klein lettertype, tekst soms te dicht bij elkaar
- goed in een omslag voor bewaren
- overzichtelijk, vlot leesbaar - soms een beetje te veel cijfermateriaal. Nette vormgeving. Het is aangenaam om in het tijdschrift te lezen
- aangenaam
- vlot leesbaar. Met mappen is dit géén dure uitvoering??
- systeem mappen
- lettertype OK. Bladspiegel: liever 3 dan 4 kolommen. Betiteling: kan beter zodanig dat indeling en structuur van de tekst overzichtelijker zijn. Illustraties: OK. Systeem mappen: zeer leuk
- overzichtelijk, duidelijk. Lettertype duidelijk leesbaar. Bladspiegel: lees liever een volle zin in plaats van kolommen

- leuk om lezen. Cahievorm vind ik zeer goed, je kan diepgaand op iets ingaan
- omdat het verrijkend werkt. Soms nuttig voor de studies van de kinderen
- liever twee kolommen
- sober maar efficiënt
- Duidelijk, goede illustraties
- goed lettertype, mappen en cahiers minder geapprecieerd
- map mag vervangen worden door tijdschriftkaft in kleur te drukken (map is voor mij overbodig). Twee brede kolommen vind ik beter dan 4 smalle. Illustraties, inlassing tabellen en grafieken, bibliografie: zeer goed. Lettertype, grootte en witruimte zeer goed
- het systeem van mappen met bijlagen in zijn cahiers is moeilijk te verwerken en te verhandelen
- het systeem van de zogenaamde cahiers is niet het beste, want biedt risico inlagen te verliezen. Bovendien door het systeem van vouwen van de kaft blijft niet goed dicht, en moeilijk te stapelen (stapel is niet stabiel)
- verzorgd, maar ook niet té / goede foto's
- speels, origineel, fraai geïllustreerd - de mappen zijn rommel, verdwijnen onmiddellijk in vuilbak

minder goed 4 (5%)

- teksten in kolommen niet te volgen en niet vlot te lezen
- kolommen zijn te smal waardoor heel veel woorden worden gesplitst
- te glanzend papier is niet makkelijk leesbaar, kolommen zeer smal

slecht 1 (1,25%)

- bladspiegel in 4 kolommen is moeilijk te lezen (soms maar 2 woorden per regel). Rest is OK

8. vindt u het systeem van themanummers - Cahiers geslaagd?

ja 70 (87,50%)

nee 8 (10%)

- liever velerlei artikels van verschillende aard
- andere mening 2 (2,5%)
- spijtig van andere steden. Ik weet het, Gent was (is) textielstad / kantwerk?
- positief dat 1 thema extra aandacht krijgt. Mag aangevuld worden met korte andere bijdragen als er ruimte over is

9. zou u lid blijven indien we TIC niet meer zouden uitgeven en een andere vorm van communicatie zochten?

ja 36 (45%)

ja, maar 10 (12,5%)

- maar het verdwijnen van TIC zou ik erg betreuren
- ik denk het wel
- zou wel jammer zijn als TIC verdwijnt
- maar ik zou het toch spijtig vinden
- maar het zou wel erg jammer zijn
- ja, maar bij voorkeur behoud TIC
- toch met twijfel!
- maar verwijst TIC niet naar de industriële archeologie! TIC moet blijven
- misschien
- heeft niets te maken met mijn lidmaatschap!

Nee 34 (42,5%)

- maar moeilijk te zeggen vermits we enkel ruilen. Maar wij vinden dit tijdschrift zeer waardevol voor ons. Ik persoonlijk vind het een zeer aangenaam tijdschrift. We klasseren 't in ons archief (boeken) waar het kan geraadpleegd worden
- afhankelijk van wat die vorm van communicatie inhoudt
- TIC is te interessant
- ik krijg tegenwoordig zoveel aangereikt via het internet dat ik het een verademing vind af en toe een echt "tijdschrift" in handen te krijgen
- hangt af van welke vorm van communicatie
- ik zou het eerst eens nader moeten bekijken
- ik zou twifelen

10. hebt u ideeën hoe die andere vorm van communicatie er zou moeten uitzien?

Ja 17 (21,25%)

- niet veranderen van papieren uitgifte, eventueel zonder koft, minder teksten of artikels per keer
- liefst via tijdschrift - video -film
- eventueel internetsite, aandacht voor actuele onderwerpen (bijvoorbeeld bedreigde sites in Vlaanderen en daarbuiten)
- laat ik over aan specialisten
- databankcomputer?
- naast (niet in plaats van) tijdschrift zou e-mail nieuwsbrief kunnen komen
- misschien meer tentoonstellingen over een bepaald thema (+ daarmee) aangevuld met een lezing over dit thema
- indien het goedkoper moet: eventueel in de vorm van een nieuwsbrief cfr. @rchieflink van Gent on line vzw
- gezien de ouderdom gekant tegen elektronische mailing
- website en elektronische nieuwsbrief
- hebben jullie een website, dit is een praktische en moderne vorm van communicatie
- eigen website
- website (misschien hebt ge die al maar ik zie ze nergens vermeld)
- uitgeven van boekjes met en over interessante onderwerpen zoals vroeger, zoals o.a. over mosterd, limonade e.a. die men kan kopen tijdens één van jullie tentoonstellingen
- nieuwsbrief per e-mail
- internetsite, interactief
- website met "digitale tentoonstellingen"

website / nieuwsbrief 11 (13,75%)

11. neemt u deel

a. aan de laatste Zondagen van Ons Industrieel Verleden?

- altijd 2 (2,5%)
- vaak 18 (22,5%)
- soms 36 (45%)
- nooit 24 (30%)
- gebrek aan tijd (8) (10%)
- te ver (11) (13,75%)
- andere (6) (6,25%)

-een zondagmorgen vind ik persoonlijk goed, echter een zeer drukke agenda - nood aan soms eens uitslapen

- als ik zin heb of in een onderwerp speciaal geïnteresseerd
- familiale verplichtingen
- het is er nog niet van gekomen
- ik ben nog maar pas lid, dus voorheen weinig op de hoogte van de activiteiten
- te veel werk, te ver, niet Nederlandstalig

b. aan de filmzondagen

- altijd 2 (2,5%)
- vaak 1 (1,25%)
- soms 20 (25%)
- nooit 57 (71,25%)
- geen tijd (25) (31,25%)
- te ver (11) (13,75%)
- andere (16) (20%)

- verplaatsingen lastig wegens handicap
- uit het oog verloren
- zaal is te klein
- geen interesse
- het komt er niet van
- nog niet. Ik ben een beetje bang dat ik nodeloos de verplaatsing naar het MIAT zou maken (met de bus circa 45 minuten onderweg) (niet verzekerd van een plaats in het zaaltje...)
- geen filmfiethebber
- familiale verplichtingen
- geen interesse
- maar ik moet daar verandering inbrengen. Tijd, weet je wel!
- het is er nog niet van gekomen
- ik ben nog maar pas lid, dus voorheen weinig op de hoogte van de activiteiten
- te veel werk, te ver van huis en ik ben niet Nederlandstalig
- vreselijk vervelend aan. Indien rommigheid wel wat filmkeuze is goed
- zwaarte ogen
- geen filmen

c. aan de Dinsdagen, woensdagen en zaterdagavond

- vaak 1 (1,25%)
- soms 8 (10%)
- nooit 67 (83,75%)
- geen tijd (22) (27,5%)
- geen interesse (7) (8,75%)
- te ver (11) (13,75%)
- andere (10) (12,5%)

- geen idee
- niet aan mij besteed
- m.i. meer bestemd voor jongere personen
- familiale verplichtingen
- toeval zeker
- geef zelf cursussen, workshops e.d. in verband met handwerken en textiel en weven
- het is er nog niet van gekomen
- kan me niet binden door gezondheidsperikelen, en ik hou me liefst aan mijn woord!
- ik ben nog maar pas lid, dus voorheen weinig op de hoogte van de activiteiten
- te veel werk, te ver en ik ben niet Nederlandstalig
- was me onbekend

d. aan de activiteiten van de Gentse Feesten

- altijd 9 (11,25%)
- vaak 12 (15%)
- soms 34 (42,5%)
- nooit 25 (31,25%)

geen tijd	(6)	(7,5%)
te ver	(5)	(6,25%)
andere	(8)	(10%)

- er is al zo veel te doen tijdens de G.F
- afwezig tijdens de Gentse Feesten
- gewoonlijk zijn we niet in Gent
- ik vermoed dat het dan erg druk is in het MIAT en dat wens ik te vermijden (er is te veel GF)
- te oud
- kan me niet binden door gezondheidsperikelen, en ik hou me liefst aan mijn woord!
- te veel werk, te ver en ik ben niet Nederlandstalig
- altijd weg uit Gent

12. wenst u dat MIAT of VIAT andere activiteiten organiseert?

Ja 24 (30%)

- dagtrips (4)
- informatie over oude gebruiksvoorwerpen in de aard van 'Kunst en Kitsch'
- bezoeken aan industriële sites (3) (zoals vroeger)
- excursies naar Nederland / Frankrijk / Duitsland
- graag verder de wandelingen (2)
- misschien op andere plaats?
- meer studiedagen, vooral meer activiteiten omtrent het industrieel erfgoed van Gent en omstreken, meer sensibiliserende activiteiten omtrent dit (snel verdwijnend) erfgoed zoals dit in de beginjaren het geval was
- naar kinderen toe een tentoonstelling / rondleiding (eventueel) op kindermaat zodat ze beseffen dat ze gelukkig mogen zijn (ze hoeven niet op de fabriek te gaan werken, ze MOGEN naar school en ze hebben een massa speelgoed). Ik ben blij dat het MIAT er is zodat een zeer belangrijk historisch gegeven 'in de kijker' blijft en niet vergeten wordt (in het bijzonder het gegeven van de fabrieken en de kinderarbeid)
- bijvoorbeeld het organiseren van een boekenbeurs over industriële archeologie of een postkaartenbeurs over dit onderwerp
- bijvoorbeeld films over industrieel verleden of zelfs omtrent moderne technieken. Doe zo voort!
- meer activiteiten waar kleinkinderen (en of kinderen) bij betrokken kunnen worden
- rondleidingen in tentoonstellingen
- ontmoetingen met andere organisaties (musea, groepen enz...) van dergelijke aard in Europa
- bibliotheek beter promoten, beter toegankelijk maken en indien haalbaar: vrij raadpleegbaar. Zelf kunnen rondneuzen tussen de rekken. Mag leeszaalsysteem

blijven (zonder uitleen, want dan verliest ze de aantrekkingskracht - alles weg)
- een wandeling of bezoek aan andere musea (2)

Nee 23 (28,75%)

- al genoeg zo
- aanbod lijkt me al vrij uitgebreid
- jullie doen reeds zoveel! Proficiat
- ik kom toch niet
- er is niet alleen MIAT in Gent!
- de activiteiten zijn zeer goed, interessant, wel een beetje veel, ik heb nog meer andere interesses. Ik wou dat ik meer kon komen
- anders wordt het te veel. Het moet leuk blijven
- is reeds veelzijdig
- het is goed zo
- er is keus genoeg
- ruim voldoende
- niet echt nodig
- aanbod = voldoende
- voorlopig voldoende
- omdat ik met de bestaande activiteiten er toch weinig van kan benutten
- geen tijd
- te ver voor mij (77 jaar)
- dagorde al vol genoeg
- tijdschrift en museum volstaan

Geen mening 33 (41,25%)

Hopelijk hebt u zich in het bovenstaande weten te vinden en gaat u met ons mee de ingeslagen weg verder op.

Er is zeker ook voor u een mogelijkheid tot participatie in het welslagen van de onderneming die TIC heet.

Doe actief mee met de invulling van nog eens twintig jaar TIC door bijvoorbeeld het schrijven van artikels of het aanbrengen van nieuw materiaal of het signaleren van waardevol erfgoed dat verloren dreigt te gaan...

Maar vooral: blijf lid, vernieuw uw abonnement ... en verspreid het magazine ook in uw vrienden- en kennissenkring.

Andere ideeën blijven zoals steeds meer dan welkom!

Achterzijde map: Sudan in kleur!

- affiche 'Colombia Luxoil - Jos Sudan importeur de pétrole - Gand'

Litho van De Bruycker en Poelvoorde 1898

(verzameling Huis van Alijn, Gent)

- reclamekaart 1909: een dynamische Jos. Sudan doorbreekt de 'benzinemuur' van het Belgisch Syndikaat met zijn import van ruwe petroleum uit Rusland

(verzameling Sudan, Wavre)

- 2 reclamekaarten anno 1909: 'Essence Excelsior - Sudan Frères Gand'

Fotolitho De Graeve Gent

(verzameling Sudan, Wavre)

Ereleden

Bimie-Van Deveegaete, Elyzeese Velden 16, 9000 Gent
De Koning Gaston, Visitatiestraat 168, 9040 Gent
De Waele-Declercq, St.-Sebastiaanstraat 2, 8400 Oostende
Dobbelaere Mieke, Brandstraat 17, 9000 Gent
Fidelis Felix, Bazelstraat 150, 9150 Kruikebeke
Hanet Jacques, Eenbeekstraat 34, 9070 Destelbergen
Henckens Henri, Begijnengracht 7, 9000 Gent
Henry-Vermeersch, Antwerpsesteenweg 302, 9040 Gent
Lacroix Eric, Voskenslaan 5, 9000 Gent
Plasschaert Jean, Kortrijksesteenweg 663, 9000 Gent
Roels Rudolf, Broederlijke Weversplein 85, 9000 Gent
Scherre Georges, Zink 70, 9820 Merelbeke
Van Den Bavière André, Daknammolenstraat 2, 9160 Lokeren
Van Elsen-Coppens Jan, Johannes Hartmannlaan 21, 9040 Gent
Verhelst-Marechal, Visserij 11, 9000 Gent
Vervaeet Jean, Ketelboetstraat 6, 9250 Waasmunster
Waeytens Jacqueline, Harelbekestraat 7, 9000 Gent

Steunende leden

Beke, Koekelberg 62, 1082 Brussel
Bogaert Elisabeth, Cipresdreef 17, 9030 Gent
Boulvain-Hebbelynck Claude, Goedingenstraat 4, 9051 Sint-Denijs-Westrem
Bracke Marc, Egelstraat 12, 9032 Gent
Coppejans-Desmedt, Vagevuurstraat 1, 9270 Laarne
D'Oosterlinck Jacqueline, Karel Van Hulthemstraat 62
De Clercq Bert, Peperstraat 96, 8000 Brugge
De Loof-Bral, Regenboog 7, 9030 Gent
De Meyer B., Warande 5, 9971 Lembeke
De Moyer Robert, Valerius De Saedeleerstraat 7, 9050 Gent
De Vlaminck Marc, Buizemontstraat 136, 9500 Geraardsbergen
Defever Rosaline, Krekelstraat 27, 9052 Zwijnaarde
Dhondt Gustaaf, Openveld 16, 9830 Sint-Martens-Latem
Dierckx Matthieu, Serafijnstraat 5, 9000 Gent
Dubrulle M., Patiëntjesstraat 123, 9000 Gent
Eraux Peter, Galgenberglaan 11, 9070 Destelbergen
Franklin L.L. Tombeur, Brusselsesteenweg 420, 9050 Gent
Fransen Thomas, Losweg 29, 9030 Gent
Goeminne Alexander, Gentbruggestraat 127, 9040 Gent
Heirwegh J.-J., Chee. De Malines 210, 1970 Wezembeek
Heyde Daniel, Nijverheidsstraat 45, 9950 Waarschoot
Lekens Luc, Steenakkersdreef 6, 9070 Destelbergen
Rummens Mark, Sportstraat 143, 9000 Gent
Scholliers Petrus, Krokuslaan 20, 3080 Tervuren
Van de Walle-Metselaer, Steendam 5, 9000 Gent
Van Durme-Van Heddeghem, Brandstraat 64, 9100 Sint-Niklaas
Van Eeckhaute, Ketelpoort 40, 9000 Gent
Van Hamme Marc, Tulpenlaan 4, 9080 Lochristi
Van Nieuwenhuysse R., Tolhuislaan 140 A bus 7, 9000 Gent
Van Olmen Françoise, Nieuwbrugkaai 3, 9000 Gent
Van Quickelberg Maria, Maaltebruggestraat 118, 9000 Gent
Van Huffel Armand, Hundelgemsesteenweg 39, 9050 Gent
Voortman Michel, H. Frère Orbanlaan 57, 9000 Gent
Walraet-Maurice, Merendreessesteenweg 14, 9031 Gent
Wissaert Roland, Keuzekouter 14, 9031 Gent
Wyffels C.G.M.J., Eisenhowerlaan 53, 2625 GG Delft, Nederland
Wyns Dimitri, Com. Neyskenslaan 100, 3290 Diest
Zels Jeanne, Tweekapellenstraat 31, 9050 Gent